

AZ ALKOHOLKÉRDÉS

TÁRSADALOMPOLITIKAI
MEGVILÁGÍTÁSBAN

ÍRTA:

Dr. GORTVAY GYÖRGY

BUDAPEST, 1929.

A TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI KÖZLÖNY KIADÁSA

Az alkoholkérdés lényegére és az alkoholizmus újabban felkutatott sokirányú vonatkozásaira nézve a magyar közvéleményben csaknem teljes tájékozatlanság uralkodik. Az alkoholelenni küzdelem Magyarországon jóformán ma is abban a szűk társadalmi körben mozog, amely az 1901. évi bécsi nemzetközi alkoholelles kongresszus hatása alatt kifejlődött és jóformán ma sem más a magyar társadalom számára, mint néhány idealista szociáletikai (mint a pacifizmus, vegetarizmus stb.) vagy filantrópikus tevékenysége, vagy éppen szektárizmusa. Számottevő magyar szakirodalma az alkoholkérdésnek alig van (Máday Izidor: Adatok az alkoholizmus kérdésének ismertetéséhez. 187 old. Kilián, Budapest, 1905.) és a meglévő is inkább az alkoholizmus egyéni, mint szociális vonatkozásaival foglalkozik. Pedig, aki a társadalom szociális betegségeit vizsgálja és nem elégszik meg a felszínes összefüggések tüneti orvoslásával, az lépten-nyomon szembe találja magát az alkoholkérdéssel, amely szociális, gazdasági, politikai és kulturális vonatkozásaiban a modern társadalomnak egyik legégetőbb szociális problémája. Különleges időszerűséget ad az alkoholkérdésnek az a tény, hogy az alkoholizmus 1924. óta világszerte emelkedik és ezáltal a sok tekintetben jogosan kifogásolt nagy szociális terheket bonyolult kihatásaiban igen jelentékenyen fokozni fogja. (Johannes Thiken: Zur Frage der tájékozódik.

országban szervezett szociálpolitikai igazgatás jóformán csak a világháború kényszere alatt alakult ki és a szociális gondozási és szociál-egészségügyi munka mint a népjóléti és szociálpolitikai igazgatás fontos tevékenysége, csak most van kifejlődésben. Ennek a munkának a költségei az állam és a községek háztartásában, de különösen a társadalombiztosítási intézmények költségvetésében szakemberek által is alig sejtett nagy hányadban kimutathatóan az alkoholizmus rovására írhatók és minthogy a preventív alkoholgondozás nem stabilizált ága még az egyébként rohamosan fejlődő szociális gondozásnak – eddig jóformán a szó szoros értelmében vehető „iszákosgondozás” gyakorlatik legtöbbször – éppen ezért nem felesleges munka a szociálpolitikus számára, ha egy pillantást vet az alkoholkérdés mélyére, nehézségeit megismeri és a hatósági beavatkozásra ajánlott eszközök értéke felől

SZOCIÁLIS ALKOHOLIZMUS ÉS ENNEK OKAI. Az alkohol szociális jelentősége abban rejlik, hogy a hatása alatt kifejlődő kellemes lelki affektusok miatt szervezeti szükségletté válik, amelytől az alkoholista megszabadulni nem tud és más élvezeti szerektől eltérőleg az egyéniség teljes megváltozásához, testi, erkölcsi és lelki zülléshez vezet. Ez az állapot az alkoholizmus, amely alatt azoknak a hatásoknak az összefoglalását értjük, amelyek a megszokás folytán szervezeti szükségletté vált szeszitaloknak mértéktelen élvezetével kapcsolatban szociális, gazdasági és egészségügyi vonatkozásokban az egyénre és a társadalomra származnak. Nem könnyű, sokszor lehetetlen megállapítani az alkoholizmus sokrétű vonatkozásaiban, hogy mikor lehet az alkoholizmust a tapasztalt ártalmak kiváltó oka gyanánt tekinteni, vagy pedig alkoholizmust magát is okozatnak, vagy kísérő tünetnek kell csak felvennünk, bizonyos azonban, hogy alig van társadalmi tünet, amely a normális családi és egyéni állapot megrontása révén súlyosabb veszedelmet jelentene a társadalomra, mint az alkoholizmus. Nem az orvosi értelemben vett alkoholizmusról, sem pedig az egyes egyének mértéktelen alkalmi alkoholfogyasztásából származó közvetlen károsodásról van itt szó, hanem Elster szociálbiológiai (A. Elster: Alkoholizmus. Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 4. kiadás, 1. kt., 1923.) és Schmölders szociológiai (Dr. Günther Schmolders: Der soziale Alkoholismus und seine statistische Erfassung. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 1926, 125 kt., 5. füzet) fogalom meghatározását követve a szociális alkoholizmusról, a nép szellemi és fizikai életszínvonalát és munkaképességét fenyegető tömegártalomról és éppen ezért azok az inkább etikai nézőpontok vezette viták, amelyek a mértékletesség, vagy a teljes tartózkodás tudományos igazoltsága körül még ma is dúlnak, az alkoholkérdésnek általunk követett szociális-gazdasági szemléletében éppúgy nem bírnak közvetlen gyakorlati fontossággal, mint az alkoholtolerancia egyéni különbözősége miatt alig tisztázható élettani hatások tekintetében fennálló véleményeltérések.

Az alkoholizmus, mint szociális kártevés, főleg a harmincéves háború után és azóta lett ismeretes, mióta az olcsó burgonyát használják a nagybani alkoholgyártás nyersanyagául, továbbá amióta a kis italmérési üzletek számának rendkívüli megnövekedése, valamint a palacksör forgalombahozatala a rendszeres alkoholivást nemcsak a gazdagoknak és a kiváltságosoknak, hanem a nagytömegek (és az eddig aránylag csak ritka alkalomkor ivó asszonyok) számára is lehetővé tette.

A szeszivás maga ősrégi szokás, amely az alkoholnak hangulatkeltő, gondúzó, euphorias hatásán és azon a képességen alapszik, hogy az éhség, fáradtság és szomjúság érzetét befolyásolni tudja. Bár, ártalmi, valamint a betegségeknek és a nyomorúság előidézésében való szerepe hosszú idő óta ismeretes, az emberek nem tudnak a szeszivástól megszabadulni, mert évszázadok alatt társadalmi, politikai, gazdasági be rendezéseinkbe és kultúránkba is beleyökeresedett már a szeszivás kényszere. „Man wird sich der Wahrheit nicht verschliessen können - mondja Gruber professzor - dass der Alkohol mit ein Fundament unserer heutigen Gesellschaftsordnung ist. Ohne ihn wäre sie für den

leidenden teil schon längst unerträglich geworden.“ Nyilvános életünk teljesen az ivási szokások kollektív szuggesziója alatt áll, amelyet csak támogat az, hogy falvaink sivár kulturális életében a korcsma bizonyos fokig mint kultúrház szerepel. Senki sem botránkozik meg azon, hogy közgyűlések, hazafias ünnepélyek és népművelési összejövetelek, népházak hiányában, a korcsmában folynak le. Falusi és kisvárosi életünk lélektanával függenek össze ivási szokásaink kiirthatatlannak látszó sorozata: a falusi lakodalmak és a névnapok szeszámorba fülő dínomdánomja, a halottvirrasztás és a halotti tor kegyeletsértő eszem-izomja, a naponkinti „sörözés” és az áldomásivás, amellyel népünk adásvételi ügyleteit megpecsételi, sőt a korcsma szoktatta reá falusi népünket egész nemzeti létünk egyik legnagyobb átkára; a hitelben való vásárlásra és az adósságszínálásra is. [Szégyenletes tapasztalat, hogy sok vidéken a beteg gyermekhez csak végső esetben hozat orvost falusi népünk, de a gyermek halotti torára már két malacot vágat. Sajnos, a magyar ember tudatába valahogy belegyökeresedett az a szerencsétlen felfogás is, hogy társasélet csak poharazgatás közben fejlődhetik ki és hogy a szervezetnek alkoholtoleranciája a férfiaság jele (aki nem bírja az italt, az „menyecskeszájú”, „kákabélú” stb. népünk szójárásában).

Az ivási szokások szuggesztívhatása mellett azonban az a legfontosabb tény az alkoholizmus problémájának vizsgálatánál, hogy az emberben mélyen gyökeredző, ösztönszerű vágyódás él a kábítószeres után, amely a társadalmi, kulturális, vallási viszonyok, valamint faji és egyéni alkat szerint különbözőképpen nyilvánul meg. A legtöbben tehát endogén okok miatt, a pszichopatikus alkat és az öröklött ivási hajlamosság következtében determináltan lesznek a toxikománia rabjává, de hogy valaki melyik narkotikumhoz nyúl, azt individuális habitusán kívül a külső életkörülmények döntenek el. Népünk bölcsesége az öröklött hajlam jelentőségét szintén ismeri, amikor azt mondja, hogy „italos valaki, mert rossz planéta alatt született”.

K r e t s c h m e r sajátlagos alkattípusai közül könnyen válik alkoholistává a következő három típusú egyén: 1. a cyklothym alkatú kedélyes ember, aki lassanként kis adag alkohol mérsékelt élvezete mellett észrevétlenül lesz az élet delének végefélé megrögzött alkoholistává (törzsasztalok tagjai), 2. a labilis kedélyhangulatú, nervosus, vagy passzív természetű ember, aki időközönként alkoholmámorba fojtja az étellel szemben felmerült nehézségeit (dipsománias), 3. a schizopren típusú psychopatha – már fiatal korában alkoholista és bűnöző lesz. (G. E. Partridge: *Studies in the Psychology of Intemperance*, Newyork City, 1912.) Az endogén tényezőknek az alkoholizmus okai között való elsődleges szerepét tagadni abszolút nem lehet, de a kedvezőtlen szociális életviszonyok, az exogén okok, a milió aktiválják az öröklött ivási hajlamosságot.

Az alkoholfogyasztásnak 1924 óta észlelt emelkedésében nyilvánvalóan mélyebb pszichológiai okok is fontos szerepet játszanak s ezek közül nem utolsó a bizonytalan gazdasági és politikai viszonyok okozta nyomasztó érzés, amely az 1923-1925. években Európaszerte táncőrülethez, a prostitúció finomabb módjainak nyilvános kifejlődéséhez

és az alkohol s más euphorikumok fokozott élvezetéhez vezetett. Korunk szociálpszichológiai tendenciái általában olyan élettempót diktálnak minden egyes emberre, amely igen sok, nehezebb alkalmazkodási képességgel bíró egyénben a kedélyi élet diszharmonijához, az önbecsülés kóros csökkenéséhez, az insufficientia érzetéhez és végeredményben narkotikumokhoz vezet, e mellett nem hagyható figyelmen kívül, hogy az alkoholtolerancia megbízható észlelések szerint a háború után általánosan csökkent és pedig valószínűleg a késhegyig menő életküzdelem állandó pszichés traumáinak kitett idegrendszer megnövekedett érzékenysége következtében. (Oswald Bumke: Eine Krisis der Medizin. Rede gehalten bei der Uebnahme des Rektorats am 24. November 1928. Max Hueber. München 1929.)

Az alkoholizmusnak az alsóbb néprétegek és a munkások közötti feltűnő elterjedtsége részben arra a megcsontosodott tévhitre vezethető vissza, hogy az alkoholt stimuláló, erőtadó anyagnak tartják, részben pedig arra, hogy a fogyatékos ruházatú és sivár lakásviszonyok között élő népességnek a füstös-bűzös levegőjű, de meleg korcsma menedékhely, ahol szórkozást és bajaira feledést talál. (Wer Sorgen hat, hat auch Likör – mondja W. Busch!) De ha pl. Budapesten el is tűntek a pálinka bodegák és megszűntek a háború előtti éjjeli duhajkodások, alig csökkent a magyar mezőgazdasági munkásnak azon szokása, hogy előre kialakítja a napi pálinkaadagot éppúgy, mint a württembergi mosónő, linek a deputátumában szintén ott van a napi egy-két liter almabor. Gyakran vezetnek egészségügyi munkásvédelmünk visszamaradottsága miatt szokványos iváshoz azon foglalkozási ágak, amelyek gyakori hőmérséklet változással és erős porképződéssel járnak. (Iszik, mint a kefekötő – mondja a példabeszéd.) Igen nagy tényező a magyar munkás, a magyar paraszt korcsmaszeretetében az erőérzet illúzióján kívül az egyoldalú és ízetlen s extraktív anyagokban szegény házi koszt, nemkülönben a nemesebb szórakozási alkalmak hiánya. A falusi leánygyermek – a munkás későbbi felesége – kora ifjúságában kemény munkára van fogva és sem otthon, sem később – ha minden es cselédnek a városba kerül – nem igen tanulhat meg gazdaságosan és jól főzni, avagy háztartásában és otthonában a szerény körülmények között is bensőséget teremteni. Az egész szociális profilaxisnak és gyermekvédelmünknek eredményes kialakulásával szorosan összefüggő feladat tehát a falusi asszonyok szociális helyzetének és lelki, etikai életének emelése.

Érdekes, hogy a szociáldemokrata párt egy ideig közönyösen nézte az alkoholelleses küzdelmet, abból a felfogásból kiindulva, hogy az alkoholizmus csupán egyik tünete a társadalom nyomorának és hogy a javuló gazdasági viszonyok majd önmaguktól oldják meg a proletariátus alkoholizmusát. Maga Bebel foglalt állást 1899-ben a munkásszervezeteknek az antialkoholista mozgalmakban való részvétele ellen és még 1901-ben, az első magyar alkoholelleses egyesület alakuló ülésén is az alkoholelleses küzdelem célszerűtlenségét vitatta a szociáldemokrata párt egyik delegátusa.

Éghajlati, politikai és faji sajátosságok szintén szerepet játszanak az alkoholizmus kérdésében; így például a Skandináv államok főleg pálinkát,

a németek főleg sört és a latin népek főleg bort isznak; az 1928/29. évi rendellenes hideg tél nálunk is erősen növelte a magasabb fokú alkoholos italok fogyasztását.

Nem becsülendő le az alkoholizmus emelkedése szempontjából az alkoholérdekeltség végtelen élelmességgel folytatott propagandája sem. Ennek felette szuggesztív példáját láttam az elmúlt influenza-járvány alatt Drezdában egy borüzlet kirakatában, ahol egy csoportban több foglalkozási kategória reprezentánsai voltak ábrázolva, mint az influenza áldozatai, míg egyedül mentes csak a Herr Alkohol régi ismerőse maradt: Dummer Augustz, aki mindennap megissza a maga 15 liter borocskáját. Az egész dioráma felett messze világító fénybetűk hirdették, hogy Mensch befeuchte deine Lippe, Es beschont dich von der Grippe! Az érdekelt-ség propagandája mellett nálunk is, Németországban stb. is hivatalos körök is állandóan támogatják a bor- és sörfogyasztás emelése érdekében vezetett mozgalmakat (Trinkt deutschen Wein! stb. plakátok).

A világháború után a konyak helyett a likőr lett az úri pálinka - a popularis ital és egész Európa felsőbb osztályainak fiatalságát megfertőzte az amerikai bár és a coctail divatja, amely „coctail mixer” név alatt a társas élet új típusát teremtette meg. Amíg azonban Olaszország hatalmas távlatok érdekében dolgozó közigazgatása még 1924-ben rövid úton betiltotta az amerikai bár mételyét, nálunk csupán a lakosság fokozódó elszegényedése szüntette meg ezeket az 1927. év vége felé. De feltűnően szaporodott az alkoholivás szokása a mi falvaink fiatalsága között is és egyes bortermelő vidékek iskolásgyermeklein végzett tanulmányok és hivatalos megállapítások, a fiatalokúak alkoholizmusának nagymérvű emelkedésére mutatnak. Nagyban elősegítette ezt a rendkívüli elszaporodása az úgynevezett „termelési adó alá eső szeszfordéknek”, amelyek nemcsak községeknek, gazdasági egyesületeknek, hanem magánosok számára is engedélyeztetnek (kisüst, gyümölcspálinka). És nem tudom nincs-e ezeknek része abban az utóbbi években észlelt megdöbbentő eseményben is, hogy pl. tisztáninni magyar falvainkban húsvéti öntözködéskor 10-14 éves gyermekek csapatostól járnak egyik házból a másikba tökéletesen részegen („kicsit elázva”).

Több századra visszanyúló vallási és nemzeti tradíciók miatt ragaszkodik a japán a sakéhoz (rizspálinka), a sört és bort nem ivó török a „rákihoz”, a baskír a kumis, a boza és a méhsör néven ismert erjesztett italokhoz. (Ivási alkalom a mohamedán háznál is bőven akad, pedig nekik korcsmaik sincsenek.) Votják rokonainknál a szeszivás ma is szent cselekedet, aminthogy az ókorban mindenütt ez volt. Sok ivási szokásunk ebből az időkből fennmaradt vallásos jellegű szertartás maradványa.

Igen nagy jelentőséggel bír az alkoholkérdés szempontjából a Magyarországon csak újabban figyelemre méltatott néhány angol-amerikai mintára intenzív karitatív és belmissziói munkát végző vallásfelekezet és szociális mozgalom, amelynek hívei valláséleti okokból a teljes prohibíció álláspontjára helyezkedtek. A nazarénusok és különösen a világháború után erős amerikai támogatás mellett terjedő úgynevezett püspöki metodista egyház hívei, valamint a Duna-Tisza közén keletkezett más, job-

bára apró biblikus parasztközösségek minden mulatságot, kártyát és szeszes italt elhárítanak maguktól. Bár ezeknek a száma Csonka-Magyarországon legfeljebb 15-20.000-re tehető, közvetlen követőiken túlterjedő hatásuk kétségtelen. Ugyancsak alkoholelles az Üdv hadserege is, amelynek munkája nálunk is mind szélesebb körben talál megbecsülést.

A középkor állandó tobzódásai és részegeskedései azonban, amelyekről Heltai Gáspár, XVI. századbeli író és könyvnyomtató 1552-ben kiadott dialógusában keserűen panaszkodik – ma már megszűntek. De ezeknek a tobzódásoknak a szociális jelentősége is sokkal kisebb volt, mert csupán a társadalom vagyonos családaira, vagy néposztályaira és ennek is főleg férfitagjaira vonatkoztak. A szegényebb nép számára az alkohol – főleg a bor – ebben az időben még nem igen volt hozzáférhető. Talán innen van, hogy népünk a bort ma is a gazdag emberek italának tartja.

Az ALKOHOLFOGYASZTÁS. A világháború után a pálinkafogyasztás hazánkban úgy abszolút mennyiségben, mint az összfogyasztáshoz viszonyítva, jelentékenyen csökkent, úgyhogy például amíg 1909-ben a pálinka az alkoholfogyasztásnak 72%-át képezte, az 1919-1920. termelési évben a pálinka már csak 15.5 %-a volt az összfbgyasztásnak. Ezzel szemben a borfogyasztás határozottan és állandóan emelkedik.

1. Szesztermelés Magyarországon

Év	Hl. termelés az iparban felhasznált nélkül	Behozatal	Kivitel	Behozatali vagy kiviteli többlet	Bel-fogyasztás
1910/11.	996.744	72.096	39.452	— 32.664	1,031.392
1911/12.	1,012.476	40.109	73.750	+ 33.641	978.835
1912/13.	1,122.326	24.744	126.796	+ 101.995	1,020.331
1920/21.	171.800	66	12.498	+ 12.432	159.368
1921/22.	168.629	255	58.886	+ 58.631	109.998
1922/23.	160.161	323	72.815	+ 72.492	87.669
1923/24.	155.429	30	71.034	+ 71.004	84.448
1924/25.	207.454	461	82.213	+ 81.752	125.702
1925/26.	280.344 ¹	—	—	—	66.395
1926/27.	328.043 ¹	—	—	—	104.203
1927/28.	384.344 ¹	—	—	—	111.037

2. A fejenkénti pálinkafogyasztás.

1910/11.	4'94	1922/23.	1'08
1911/12.	4'65	1923/24.	1'03
1912/13.	4'80	1924/25.	1'52
1920/21.	2'00	1925/26.	1'83
1921/22.	1'36	1926/27.	1'31
	1927/28.	1'39	

¹ Az ipari célokat szolgáló szesztermelést is beleértve.

3. Sörtermelés Magyarországon.

Év	Termelés	Behozatal	Kivitel	Behozatali vagy kiviteli többlet	Bel-fogyasztásra maradt
1910/11.	2,706.492	268.110	57.776	— 210.334	2,916.826
1911/12.	2,950.643	312.965	54.236	— 258.729	3,209.372
1912/13.	2,988.350	323.302	42.890	— 280.412	3,268.726
1920/21.	443.011	163	5.290	+	437.884
1921/22.	767.958	—	4.433	+	763.525
1922/23.	353.534	—	2.743	+	350.791
1923/24.	420.770	—	1.161	+	419.609
1924/25.	611.560	3.275	1.500	—	613.335
1925/26.	454.661	—	—	—	—
1926/27.	690.201	—	—	—	—

4. Sörfogyasztás fejeként Magyarországon 1910-től.

év	liter	absz. alk. lit.	év	liter	absz. alk. lit.
1910/11.	13'97	0'49	1922/23.	4'31	0'17
1911/12.	15'26	0'53	1923/24.	5'10	0'20
1912/13.	15'39	0'54	1924/25.	7'41	0'32
1920/21.	5'49	0'16	1925/26.	—	—
1921/22.	9'47	0'28	1926/27.	8'00	—

5. A bortermelés Magyarországon.

Év	Termelés	Behozatal	Kivitel	Behozatali vagy kiviteli többlet	Belföldön maradt	Elfogyasztott mennyiség	Átlagos szesz-tartalom
1910/11.	2,764.026	212.284	830.319	+ 618.033	—	2,145.991	10%
1911/12.	4,939.498	175.648	1,482.399	+ 1,482.751	—	3,632.747	9%
1912/13.	3,192.356	432.992	920.667	+ 487.675	—	2,704.681	10%
1920/21.	2,205.228	3	550.929	+ 550.926	1,734.302	1,534.302	10%
1921/22.	3,128.653	157	859.316	+ 859.141	2,469.512	2,019.512	10%
1922/23.	4,152.676	557	147.685	+ 147.128	4,455.548	2,955.548	9'5%
1923/24.	4,176.225	829	137.664	+ 136.835	5,539.390	3,339.390	9%
1924/25.	1,226.885	4.290	14.573	+ 10.283	3,416.572	3,136.572	10%

6. A fejenkénti borfogyasztás.

Év	Liter	Abszolút alk. lit.	Év	Liter	Abszolút alk. lit.
1910/11.	10.27	1.03	1921/22.	25.04	2.50
1911/12.	17.27	1.55	1922/23.	36.30	3.45
1912/13.	12.73	1.27	1923/24.	40.62	3.66
1920/21.	19.25	1.92	1924/25.	37.90	3.79

7. A fejenkénti alkoholfogyasztás a különböző országokban (1919-1920.)

Ország	Fejenkénti fogyasztás abszolút alkoholban literekben							
	az egész népességre				a 14—15 éven felüli férfi népességre			
	Szesz	Sör	Bor	Össz.	Szesz	Sör	Bor	Össz.
Franciaország	2.3	1.0	14.3	17.6	4.6	2.1	28.5	35.2
Spanyolország	3.0	0.1	12.6	15.8	6.6	0.1	28.1	34.9
Olaszország	1.1	0.1	12.6	13.8	2.3	0.3	25.7	28.3
Svájc	3.8	1.2	7.0	11.9	7.3	2.3	13.2	22.8
Argentína	2.8	0.7	7.7	11.2	—	—	—	22.0
Chile	0.4	0.6	9.2	10.1	0.8	1.3	20.1	22.1
Belgium	1.1	7.2	0.6	9.0	2.9	14.5	1.3	18.6
Peru	2.0	0.1	5.3	7.3	—	—	—	14.6
Nagybritannia	1.1	4.9	0.2	6.2	2.2	9.7	0.5	12.4
Ausztria	1.7	1.6	2.5	5.8	3.1	3.0	4.6	10.7
Magyarország	0.9	0.2	4.7	5.7	1.8	0.5	9.3	11.6
Csehszlovákia	2.3	1.9	0.3	4.5	4.6	3.8	0.6	9.0
Ausztrália	0.9	2.5	0.9	4.3	1.9	4.9	1.8	8.6
Japán	0.1	0.1	3.8	3.9	0.1	0.2	7.9	8.1
Esztország	3.6	0.1	—	3.7	7.0	0.3	—	7.3
Új Zeeland	1.3	2.3	0.1	3.7	2.6	4.3	0.2	7.1
Danzig	2.4	0.7	0.7	3.4	4.7	1.4	0.7	6.8
Svédország	2.1	0.8	0.1	3.0	4.2	1.6	0.2	5.9
Németalföld	1.9	0.9	0.2	3.0	4.0	1.9	0.4	6.2
Dánia	0.6	2.1	0.2	2.9	1.2	4.3	0.5	6.0
Németország	1.3	1.1	0.4	2.7	2.4	2.1	0.8	5.3
Bulgária	0.6	0.1	1.9	2.6	1.3	0.2	4.0	5.5
Kanada	1.4	0.9	0.1	2.4	2.7	1.7	0.2	4.7
Norvégia	0.1	1.2	0.4	2.0	0.8	2.5	0.8	4.0
Mexiko	0.6	0.2	0.9	1.7	—	—	—	—
Románia	0.6	0.1	0.7	1.4	1.1	1.2	0.5	2.8
Jugoszlávia	0.2	0.2	0.8	1.2	0.3	0.5	1.8	2.6
Amerika E.-Áll.	0.5	0.1	0.1	0.7	—	—	—	—
Izland	0.4	0.1	0.1	0.6	0.9	0.1	0.1	1.1

(Zeitschrift gegen den Alkoholismus. 1925. évf. 4. sz. 216-217. oldal.)

A világháború előtt például 1913-ban Magyarország 3,000.000 hl. sört termelt 78 sörgyárban, behoztunk ezenkívül 574.631 q-át és kivittünk 85 q-át, vagyis fejenkénti sörfogyasztás 1913-ban 17 liter volt. Ezzel szemben 1926/27-ben már csak 8 liter. A fogyasztásnak ez a csökkenése kényszerítette nagyobb sörfőzdéinket arra, hogy textil, csokoládé és vadászserét gyártására rendezkedjenek be. A Kőbányai Polgári Serfőző például a Szent István Tápszerművek r.-t.-ot létesítette és Demaltos néven csecsemőtápcukrot, Maltosit néven Keller-féle malátalevest és Szitmaltin néven tápszert hoz forgalomba.

Az egyes törvényhatóságok alkoholfogyasztásáról megkísérelt adatgyűjtés, amelyet magam is csak megközelítő értékűnek tekintek, a következő táblázatokba foglalt rendkívül érdekes eredményeket adta:

A törvényhatóságokénti szeszfogyasztás itálmek szerint a m. kir. népjóléti és munkügyi minisztérium 1922. évi adatgyűjtése alapján.

Törvényhatóság	Járás	Szeszfogyasztás hl.-ben			
		bor	sör	pálinka	
Baranya vm.	Baranyavári.....	1.292	134	11'5	
	Hegyháti	3.995'4	965'4	120'76	
	Mohácsi	3.148	231	30	
	Pécsi	8.900	1.043	60'5	
	Pécsvárad (a számok csak Pécsvárad szeszfogyasztását tüntetik fel)	515	240	50	
	Siklósi	4.621'83	1.046'5	56'91	
	Szentlőrinci	2.647	1.315	382'5	
Csanád m.	Pécs szab. kir. város	6.312'82	1.920	424'5	
	Battonyai (a számok csak Mezőhegyesre vonatkoznak)	480	460	21	
Arad vm.	Központi	—	—	—	
Torontál vm.	Mezőkovácsházai	1.810	605	690	
	Nagylaki	960	290	189	
	Eleki	1.952	381	311	
	Torontáli	1.236	596	211	
	Makó város	7.482	400	160	
Szatmár m.	Csengeri (a számok csak 9 községre vonatkoznak)	272'68	43'55	94'58	
Bereg vm.	Fehérgyarmati	495	253'4	281'5	
Ugocsa vm.	Mátészalkai	2.747'75	512'86	686'29	
	Vásárosnaményi	657	152	228	
Bihar vm.	Berettyóújfalusi (5 község adatai hiányoznak)	1.22'9	56'13	46'22	
	Biharkeresztesi (1 község adatai hiányoznak)	1.605'88	1.062'14	178'39	
	Cséffai (2 község adatai hiányoznak)	660'91	249	165	
	Derecskei	986	1.059	90	
	Sarkadi (a számok csak Méhkerék községre vonatkoznak)	65	32	24	
	Sárréti (1 község adatai részben hiányoznak)	920'6	354	278'7	
	Székelyhídi (adatok csak 2 községre vonatkoznak)	386'28	10'65	88'02	
	Hajdú vm.	Hajdúböszörményi.....	1.315	305'4	63
	Központi (1 község adatai hiányoznak)	1.170'62	146'76	84'71	
	Hajdúböszörmény r. t. város ...	1.452'11	—	—	
Hajdúhadháza	200	3	5		
Hajdúnánás	900	1.000	250		
Hajdúszoboszló	—	—	—		
Debrecen sz. kir.	34.180	—	4.300		
Szabolcs vm.	Dadai alsó (1 község adatai hiányoznak)	983'93	150'9	189'45	
	Dadai felső	1.461'48	276'09	435'3	
	Kisvárdai (3 község adatai hiányoznak)	1.429'74	368'25	350'15	
	Ligetajjai	327'9	51'4	41'5	
	Nagykállói	327'85	41'05	65'24	
	Nyírbaktai	1.970	77'5	157	
	Nyírbátori (1 község adatai hiányoznak)	830	83'4	111'8	
	Nyírbogdányi	926	10	171'45	
	Tiszai	880	63'5	411	
	Nyíregyháza r. t. város	11.850	—	100'22	

Törvény- hatóság	Járás	Szeszfogyasztás hl.-ben			
		bor	sör	pálinka	
Abaúj-Torna vm.	Abaújszántói	1.422'6	442'8	186	
	Bodvaszilasi	654'5	66'5	91'5	
	Encsi	369'4	223'23	293'15	
	Gönci	680	162	242	
	Szikszói	961	206'6	179'85	
Borsod-Gömör vm.	Edelényi	1.499'65	828'4	459'7	
	Mezőcsáti	—	—	—	
	Mezőkövesdi (2 község adatai)..	800	—	70	
	Miskolci	3.275	1.934	360'5	
	Ózdi	12.242'4	2.001'6	1.032'8	
	Sajószentpéteri	4.139'84	1.542'3	721'35	
	Gömöri	493	160	146	
	Miskolc tvj. város	17.636'85	11.767	5.533'4	
Zemplén vm.	Bodrogközi	333	220	98	
	Sárospataki	1.360	1.150'4	130'6	
	Sátoraljaújhelyi	150	3	17	
	Szerencsi	1.452	266	220	
	Tokaji	444	173	59	
	Sátoraljaújhely r. t. város	2.460	600	513	
	Békési	8.228'95	1.077	745'7	
Békés vm.	Gyomai	—	—	—	
	Gyulai	1.348'08	228	43	
	Orosházi	5.106'21	4.461'63	689'04	
	Szarvasi	3.378'39	1.583	248	
	Szeghalmi (1 község adatai hiányoznak)	1.565	282'5	151	
	Békéscsaba r. t. város	5.457'15	2.179	1.031'92	
	Byula	2.410	175	105	
	Pest-Pilis-Solt- Kiskun vm.	Abonyi	2.455'47	32	4'82
		Aszódi	3.200	590	160
		Biai	—	—	—
Dunavecsei (több község adatai hiányoznak)		2.148'5	415	122'8	
Gödöllői (fejenkénti adatok; lakos- ság száma 82.246)		0'055	0'011	0'003	
Gyömrői		—	—	—	
Kalocsa		5.228'3	776	83'25	
Kiskőrösi		1.083'54	181	9'9	
Kiskunfélegyházi (1 község adatai hiányoznak)		3.829	433	79	
Központi (1 község adatai hiá- nyoznak)		8.956'5	2.832	242'5	
Kunszentmiklósi		—	—	—	
Monori		2.586	359	188'38	
Nagykátai		3.950	955'5	282	
Pomázi (14 község adatai; 8 köz- ség hiányzik)		5.346'54	1.798	62'53	
Ráckevei (1 község adatai)		—	—	—	
Váci (fejenkénti adatok, lakosság száma 75.603)		14—15 l.	0'5—4'5 l.	0'3—1 l.	
Cegléd r. t. város		5.737'23	2.567'33	68'42	
Kalocsa „		—	—	—	
Kiskunfélegyháza		5.149'63	1.107'14	137'69	
Kiskunhalas		2.689'05	—	—	
Kispest		9.347'6	2.500	1.000	
Nagykörös		13.127	11.320	46'8	

Törvény- hatóság	Járás	Szeszfogyasztás hl.-ben		
		bor	sör	pálinka
Jász-Nagy- Kun-Szol- nok vm.	Pesterzsébet	17.237'12	11.250	738
	Szentendre	1.587'5	580'4	126'88
	Ujpest r. t. város	31.606'7	3.347'96	56'46
	Váv	6.997	3.000	299'7
	Budapest székesfőváros	—	—	—
	Kecskemét r. t. város	18.534'43	1.875	850'94
	Jászsági alsó	2.160	205	174
	„ felső	1.235	256	110
	Tisza alsó	3.575	607'8	123'8
	„ felső	1.179	128	128
	„ közép	10.096	594	249
	Jászberény r. t. város	—	240	365'08
	Karcag ¹	1.167	143	25'52
	Kistújszállás	1.338'95	117	77'36
	Mezőtúr	4.952'61	1.268'28	314'3
Szolnok	13.215'93	2.452	552'58	
Túrkeve	999	100	60	
Nógrád-Hont vm.	Balassagyarmati	2.137	100	14'30
	Nógrádi	3.367	219	828
	Salgótarjáni	2.919	953	598
	Szécsényi	—	—	—
	Sziráki	3.027	312	369
	Szobi (2 község adatai hiányoznak)	933	253'5	36'5
	Vámosmikolai (4 község adatai, 4 község adatai hiányoznak) ..	1.352'54	111'2	35'8
	Balassagyarmat r. t. város	—	—	—
	Salgótarján	350	470	100
	Bács-Bodrog vm.	Bácsalmási (5 község adatai, 3 községből hiányoznak az adatok)	2.000	1.310
Bajai (3 község adatai, 3 községből nincs adat)		500	320	2'5
Hercegszántói (3 község adatai; 5 község adatai, 1 községből nincs adat)		2.260	830	10'2
Jánoshalmi		1.475	872	47'28
Baja thjf. város		13.875'45	4.500	774'83
Csongrádi		603	66	59'5
Csongrád vm.	Tiszáninneni	3.827	49	22
	Tiszántúli	1.626'5	71'19	515'62
	Csongrád r.t. város	1.574'07	100	50
	Szentes	84.4569	2.200	4.7178
	Hódmezővásárhely tj. város	10.581'98	—	101'93
	Szeged szk. város	98'190	5.640	2.600
	Egri (2 községből nincs adat)	2.905	628	273
Heves vm.	Gyöngyösi (5 községből nincs adat)	5.814	637	165'5
	Hatvani (4 községből nincs adat)	8.782	2.045	196
	Hevesi	2.264	351	235'5
	Pétervásári	3.307'9	463'6	226'67
	Tiszafüredi	2.027	390	12'38

¹ A Karcagi Hírlap 1929. február 9. száma az 1928. évi fogyasztásra vonatkozólag italnemek szerint a következő adatokat közli: bor 219.992 liter, pálinka 77.104 liter, likőr 4.298 liter, sör 143.030 liter. Hozzáteszi azonban, hogy a valóságos fogyasztás ennek a kétszerese.

Törvény- hatóság	Járás	Szeszfogyasztás hl.-ben			
		bor	sör	pálinka	
Sopron vm.	Eger r. t. város	6.500	2.500	200	
	Gyöngyös r. t. város	—	—	—	
	Csepregi (1 község adatai).....	—	—	—	
	Csornai (a legtöbbet fogyasztó község adatai)	1.430	420	120	
	Kapuvári	8.411	419	300'5	
Tolna vm.	Soproni (a legtöbbet fogyasztó község adatai)	—	—	—	
	Dombóvári (a legtöbbet fogyasztó község adatai)	2.000	50	4	
	Dunaföldvári	4.969	3.030	76'92	
	Központi	3.686	3.316	23	
	Simontornyai	3.896	493	197	
	Tamási	4.972	1.443	115	
	Völgységi	2.433	278'3	33'08	
Vas vm.	Szekszárd r. t. város	1.750	1.430	185	
	Cellödömölki	3.900	377'9	477'95	
Veszprém vm.	Körmen di (fejenkénti adat; lakosság 33.441)	22'6 lit.	4'4 lit.	0'11 lit.	
	Kőszegi	527	14'6	14'1	
	Muraszombati	470	16	0'13	
	Sárvári	2.926	1.170	224	
	Szentgotthárdi	4.446'2	80'5	10'69	
	Szombathelyi	3.071	188	47'98	
	Vasvári	2.212'4	63'75	17'11	
	Kőszeg város	3.200	650	40	
	Szombathely r. t. város	11.808	3.647'3	1.644'57	
	Devecseri	2.594'6	581'5	128'29	
	Enyingi	3.810	1.160	169'5	
	Pápai	2.542'2	833'6	164'38	
	Veszprémi	6.062	186	116'51	
	Zirci	4.856	331'6	216	
	Pápa r. t. város	5.413	1.392	304'68	
	Veszprém r. t. város	4.341'56	3.968'72	1.582'45	
	Zala vm.	Alsólendvai (4 község adatai; 27 községből nincs adat)	38	0'5	0'88
Balatonfüredi		702'9	250'3	68'38	
Keszthelyi		1.513	219'5	33'96	
Letenyei		799'20	224'6	6'91	
Nagykanizsai		1.140'2	129'6	5'37	
Novai		709	36	31	
Pacsa i		1.544	214	25'44	
Sümegi		1.610'6	126	39'7	
Tapolcai		737	233	27'5	
Zalaegerszegi		2.785	71'5	25'46	
Zalaszentgróti (2 község adatai; 25 községből nincs adat)		175	4	2	
Nagykanizsa r. t. város		12.843'96	—	339'7	
Zalaegerszeg r. t. város		—	—	—	
Esztergom-Komárom vm.		Pesztes i	1.223	470'5	187'1
		Tatai	5.113'67	697'1	207'2
	Esztergomi	4.189'75	610'92	301'38	
	Esztergom r. t. város	6.884	—	654	
Somogy vm.	Komárom-újváros tj. város	7.278'60	468'54	195'28	
	Barcsi járás	4.291	2.057	301'3	
	Csurgói	—	—	—	
	Igali	3.001'3	445'08	101'1	

Törvényhatóság	Járás	Szeszfogyasztás hl.-ben		
		bor	sör	pálinka
Győr-Moson-Pozsony vm.	Kaposvári	4.159	576'4	98'06
	Lengyeltóti	4.534	724'9	84'21
	Marcali	2.682	285'9	89'4
	Nagyatádi	4.832	483	54
	Szigetvári (1 község adatai)	2.088'6	1.850	130'23
	Tabi (a legtöbbet fogyasztó község adatai)	1.800	100	40
	Kaposvár r. t. város	11.066	2.334'1	450'6
	Pusztai	2.314	180	104'8
	Sokoróaljai	1.265	127	425
	Szigetközi (a legtöbbet fogyasztó község adatai)	700	—	15
Fejér vm.	Magyaróvári	—	—	—
	Rajkai (a legtöbbet fogyasztó község adatai)	574	162	15
	Magyaróvár r. t. város	1.290	1.800	40
	Győr szab. kir. város	—	—	—
	Adonyi	3.640	849	123
	Móri	1.950	980'5	365'5
	Sárbogárdi	2.152	1.212'5	295'53
	Székesfehérvári	2.768'71	349'25	129'45
	Váli	2.458'3	662	135'7
	Székesfehérvár szab. kir. város ..	11.785	9.000	600

Az évi szeszfogyasztás italnemek szerint (fejenként és literekben) a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium 1922. évi adatgyűjtése alapján.

Abaúj-Torna vm.				Békés vm.			
	Bor	Sör	Pálinka		Bor	Sör	Pálinka
Abaújszántói járás	7'71	2'40	1'01	Békési járás	17'33	2'27	1'57
Bodvaszilvási „	6'29	0'64	0'88	Gyomai „	—	—	—
Encsi „	1'89	1'14	1'50	Gyulai „	6'74	1'14	0'21
Gönci „	3'94	0'94	1'40	Orosházai „	7'82	6'76	1'04
Szikszói „	4'77	1'03	0'89	Szarvasi „	7'35	3'44	0'54
Abaúj-Torna vm. általaga:	4'92	1'23	1'14	Békéscsaba r. t. város	12'30	4'91	2'33
				Gyula r. t. város	9'68	0'70	0'42
				<i>Megjegyzés: a szeghalmi járás adatai hiányosak.</i>			
Baranya vm.				Bihar vm.			
Baranyavári járás	14'4	1'50	0'13	Cséffai járás	2'03	?	?
Hegyháti „	8'63	2'09	0'26	Derecskei „	3'89	4'18	0'35
Mohácsi „	10'86	0'79	0'10	<i>Megjegyzés: a cséffai járásban a sör- és pálinkafogyasztási, a berettyóújfalusi, biharkeresztesi, sarkadi, sárréti és székelyhídi járásokban pedig az összes adatok hiányosak.</i>			
Pécsi „	22'91	2'68	0'16				
Siklósi „	13'78	3'17	0'17				
Szentlőrinci „	3'88	7'82	1'13				
<i>Megjegyzés: A pécsváradi járás adatai hiányosak.</i>							
Bács-Bodrog vm.				Borsod-Gömör-Kisbont vm.			
Jánoshalmi járás	5'28	3'12	0'17	Edelényi járás	4'26	2'36	1'31
<i>Megjegyzés: a bácsalmási, bajai és hercegszántói járások adatai hiányosak.</i>				Miskolci „	5'70	3'37	0'63

	Bor	Sör	Pálinka
Ózdi járás	37'25	6'09	0'31
Sajószentpéteri „	16'13	6'01	0'81
Gömöri „	3'08	1'00	0'91

Megjegyzés: a mezőcsáti járás adatai teljesen hiányoznak, a mezőkövesdi járás adatai hiányosak.

Csanád-Arad-Torontál vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Mezőkovácsházai járás	6'20	2'16	2'36
Nagylaki járás	6'60	1'99	1'29
Eléki „	8'10	1'75	1'43
Torontáli „	7'82	3'77	1'33
Makó rc = t. város	20'14	1'07	0'43

Megjegyzés: a battonyai és központi járások adatai hiányosak.

Csongrád vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Csongrádi járás	4'33	0'47	0'42
Tiszáninneni (Kiskundorozsma)	8'21	0'11	0'04
Tiszántúli (Mind-szent)	6'90	0'31	0'49
Csongrád r. t. város	6'08	0'38	0'19
Szentes r. t. város	0'26	6'79	0'12
Csongrád vm. átlaga:	5'16	1'61	0'25

Fejér vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Adonyi járás	8'84	2'06	0'30
Móri „	6'31	3'17	1'18
Sárbogárdi „	4'63	2'61	0'63
Székesfehérvári „	4'94	0'62	0'23
Váli „	5'05	1'36	0'28
Fejér vm. átlaga:	5'95	1'96	0'52

Győr-Moson-Pozsony vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Pusztai járás	8'30	0'65	0'37
Sokoróaljai járás	4'89	0'49	1'64
Magyaróvári „	—	—	—
Magyaróvár r. t. város	18'17	5'35	0'56

Megjegyzés: a szigetközi és rajkai járás adatai hiányosak, a magyaróvári járás adatai teljesen hiányoznak.

Hajdú vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Hajdúböszörményi járás	4'56	1'06	0'22
Hajdúszoboszlói járás	8'17	0'74	0'34
Hajdúböszörmény r. t. város	—	—	—
Hajdúhadháza r. t. város	1'90	0'29	0'48
Hajdúnánás r. t. város	5'27	5'85	1'46

Megjegyzés: Hajdúszoboszló r. t. város, összes, Hajdúböszörmény r. t. város sör- és pálinkafogyasztási adatai hiányoznak.

Bor Sör Pálinka

Heves vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Hevesi járás	5'41	0'84	0'56
Pétervásári járás	10'78	1'51	0'74
Tiszafüredi „	6'31	1'19	0'38
Eger r. t. város	22'61	8'69	0'70
Gyöngyös r. t. város	1'06	1'62	0'25

Megjegyzés: az egri, gyöngyösi, hatvani járások adatai hiányosak.

Jász-Nagykun-Szolnok vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Jászsági alsó járás	5'26	0'50	0'42
Jászsági felső „	2'83	0'59	0'52
Tiszai alsó „	8'13	1'38	0'28
Tiszai felső „	2'28	0'54	0'25
Jászberény r. t. város	—	0'75	1'14
Karcag r. t. város	—	—	0'16
Kisújszállás r. t. város	9'73	0'85	0'56
Mezőtúr r. t. város	18'40	4'71	1'17
Szolnok „ „ „	40'62	7'54	1'70
Túrkeve „ „ „	7'70	0'77	0'46

Megjegyzés: Jászberény r. t. város bor-, Karcag r. t. város sörfogyasztási adatai hiányoznak.

Komárom-Esztergom vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Gesztesi járás	2'95	1'13	0'45
Tatai „	8'05	1'10	0'33
Esztergomi „	11'08	1'61	0'80
Esztergom r. t. város	38'32	—	3'64
Komárom-Ujváros tj. város	—	—	—

Megjegyzés: Esztergom r. t. város sörfogyasztása ismeretlen.

Nógrád-Hont vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Balassagyarmati járás			
Nógrádi „	12'77	0'83	3'14
Salgótarjáni „	8'15	2'66	1'67
Sziráki „	8'38	0'86	1'02
Salgótarján r. t. város	2'30	3'09	0'66

Megjegyzés: Balassagyarmat r. t. város adatai ismeretlenek, a szécsényi, szobi, vámosmikolai járások adatai hiányosak.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.

	Bor	Sör	Pálinka
Abonyi járás	5'50	0'72	0'11
Alsódabasi járás	8'25	2'24	0'37
Aszódi „	10'39	1'92	0'52
Gödöllői „	5'50	1'10	0'30
Kalocsai „	10'33	1'53	0'16
Kiskőrösi „	2'22	0'37	0'20
Monori „	4'26	0'59	0'31
Nagykátai „	6'83	1'65	0'49
Cegléd r. t. város	15'53	6'59	0'19
Kiskunfélegyháza r. t. város	13'99	3'00	0'37
Kiskunhalas r. t. város	—	—	—
Kispest r. t. város	18'31	4'89	1'95

	Bor	Sör	Pálinka
Nagykörös r. t. város	45'74	39'44	0'16
Pesterzsébet r. t. város	60'06	39'20	2'57
Szentendre r. t. város	2'70	0'99	0'22
Ujpest „ „ „	0'53	5'97	1'51
Vác „ „ „	36'08	15'47	1'55

Megjegyzés: Kalocsa r. t. város összes, Kiskunhalas r. t. város sör- és pálinkafogyasztási adatai ismeretlenek, a biai, dunavecsei, gyömrői, kiskunfélegyházai, központi, kunszentmiklósi, pomázi, ráckevei és váci járás adatai hiányosak.

Somogy vm.

Barcsi járás	13'02	6'24	0'91
Igali „	9'97	1'48	0'34
Kaposvári „	8'15	1'12	0'19
Lengyeltóti „	14'23	2'27	0'26
Marcali „	5'54	0'59	0'18
Nagyatádi járás	13'29	1'13	0'18
Kaposvár r. t. város	37'37	7'88	1'15

Megjegyzés: a csurgói járás adatai hiányosak, a szigetvári és tabi járás adatai hiányosak.

Sopron vm.

Kapuvári járás	19'30	0'96	0'69
----------------	-------	------	------

Megjegyzés: a csepregi, csornai és soproni járás adatai hiányosak.

Szabolcs-Ung vm.

Dadai felső járás	2'29	0'35	0'44
Ligetaljai „	1'44	0'22	0'18
Nagykállói „	0'77	0'09	0'15
Nyírbaktai „	8'09	0'91	0'65
Nyírbogdányi „	2'48	0'26	0'46
Tiszai „	3'19	0'23	1'49
Nyíregyháza r. t. v város	—	—	—

Megjegyzés: a dadai alsó, a kisvárdai, nyírbátori járások adatai hiányosak, Nyíregyháza r. t. város alkoholfogyasztása ismeretlen.

Szatmár-Ugocsa-Bereg vm.

Fehérgyarmati járás	1'52	0'78	0'87
Mátészalkai „	5'15	0'96	1'29
Vásárosnaményi „	3'09	0'71	1'07

Megjegyzés: a csengeri járás adatai hiányosak.

Tolna vm.

Dunaföldvári járás	8'12	5'56	0'14
Központi „	8'24	7'41	0'51
Simontornyai „	10'65	1'35	0'54
Tamási „	10'65	3'40	0'27

	Bor	Sör	Pálinka
Völgységi járás	6'40	0'73	0'87
Szekszárd r. t. város	12'48	10'20	1'32

Megjegyzés: a dombóvári járás adatai hiányosak.

Vas vm.

Celldömölki járás	9'07	0'88	1'11
Körmendi „	22'60	4'40	0'11
Kőszegi „	6'38	0'18	0'05
Sárvári „	6'38	2'55	0'48
Szentgotthárdi „	19'44	0'38	0'08
Szombathelyi „	8'78	0'54	0'13
Vasvári „	6'51	0'19	0'05
Kőszeg r. t. város	37'73	7'66	0'47
Szombathely r. t. város	34'03	1'51	4'74
Vas vm. átlaga:		3'03	0'90

Veszprém vm.

Devecseri járás	6'56	1'47	0'32
Enyingi „	10'25	3'70	0'54
Pápai „	5'34	1'75	0'35
Veszprémi „	15'71	0'47	0'30
Zirci „	11'95	0'82	0'53
Pápa r. t. város	27'68	7'12	1'57
Veszprém r. t. város	27'86	25'46	10'15
Veszprém vm. átlaga	15'15	5'83	1'97

Zala vm.

Balatonfüredi járás	5'53	1'97	0'54
Keszthelyi „	4'82	0'70	0'11
Letenyei „	2'56	0'75	0'22
Nagykanizsai „	3'46	0'39	0'16
Novai „	3'70	0'19	0'16
Pacsai „	5'04	0'70	0'83
Sümegei „	5'80	0'45	0'14
Tapolcai „	1'95	0'62	0'73
Zalaegerszegi „	7'28	0'19	—
Nagykanizsa r. t. város	—	—	—
Zalaegerszeg r. t. város	—	—	—

Megjegyzés: Zalaegerszeg r. t. város összes, Nagykanizsa r. t. város sörfogyasztási adatai ismeretlenek. Az alsólendvai és zalaszentgróti járások adatai hiányosak.

Zemplén vm.

Bodrogközi járás	1'96	1'29	0'57
Sárospataki „	4'83	4'08	0'46
Sátoraljaújhelyi „	2'76	0'55	0'31
Szerencsi „	3'13	0'57	0'47
Tokaji „	2'46	0'96	0'33
Sátoraljaújhely r. t. város	11'62	2'84	2'42
Zemplén vm. átlaga	4'46	1'72	0'76

	Bor	Sör	Pálinka		Bor	Sör	Pálinka
Budapest ¹	—	—	—	Miskolc	30'95	20'65	9'71
Baja	71'63	23'23	4'00	Pécs	13'27	4'04	0'89
Debrecen	33'12	—	4'17	Sopron	—	—	—
Győr	—	—	—	Szeged	82'44	4'73	2'18
Hódmezővásárhely	17'37	—	0'18	Székesfehérvár	30'13	23'01	1'53
Kecskemét	25'35	2'56	1'16				

A legtöbb szeszestalt fogyasztó törvényhatóságok italnemek szerint

Bor :	Liter		Liter
Pest m.	15'39	Baja	23'23
Sopron m.	19'30	Miskolc	20'65
Vas m.	16'77	Székesfehérvár	23'01
Veszprém m.	15'05		
		<i>Pálinka :</i>	
Baja	71'63	Abauj m.	1'14
Debrecen	33'12	Bihar m.	1'20
Hódmezővásárhely	17'37	Csanád m.	1'37
Kecskemét	25'35	Nógrád m.	1'42
Miskolc	30'95	Szatmár m.	1'08
Szeged	82'44	Veszprém m.	1'91
Székesfehérvár	30'13		
<i>Sör :</i>		Baja	4'00
Bihar m.	4'18	Debrecen	4'17
Győr-Moson m.	8'83	Kecskemét	1'16
Pest m.	7'88	Miskolc	9'71
Toina m.	4'77	Szeged	2'18
Veszprém m.	5'83	Székesfehérvár	1'53

AZ ALKOHOLIZMUS SZOCIÁLIS-GAZDASÁGI VONATKOZÁSAI.

Az alkohol hatásaira és az alkoholizmus következményeire vonatkozólag – az igen sokszor tendenciózusan beállított vagy erő's súly-ektivitástól és világnézeti szempontok által vezetett megállapításoknak és adatoknak olyan óriási komplexuma halmozódott fel az utolsó 20 év alatt, hogy azok jó része a tárgyilagos kritikai vizsgálatot alig állja ki és nem is járult hozzá az alkoholkérdés tisztázásához. Jelen alkalommal az alkohol élettani hatásainak, valamint fizikai és kémiai sajátosságainak ismertetéséről le kell mondanunk és csupán a szociális vonatkozású azon adatokat és az állami beavatkozásra ajánlott, vagy itt-ott alkalmazott azon alkoholelleses eszközöket vonjuk szemléletünk körébe, amelyek a kérdés egyes gyakorlati értékű részleteinek megvizsgálására hazai szakembereinknek is alapul szolgálhatnak.

Az alkoholnak, mint *b e t e g s é g o k o z ó n a k* szerepét minden kétséget kizáróan elismerték és az sem vitás, hogy mint elősegítő momentum közreműködik egész sereg más betegség létrehozásában is. Gutmann, a müncheni kórházak adatgyűjtése alapján arterio-sclerosis, polyneuritis, ischias, apoplexia, epilepsia, máj cirrhosis és vesezsugor eseteiben talált alkoholos kóroktani összefüggéseket. (Die Wirkungen der Alkoholknappheit während des Weltkrieges., Julius Springer, Berlin 1923.) A betegségek alkoholos eredete azonban nem könnyen ismerhető fel, mert közvetlen toxikus hatásain kívül a táplál-

¹A fogyasztás adatai nem voltak beszerezhetők.

kozási, lakás- és életviszonyok megromlása által is előkészítheti a betegség talaját. Kétségtelen megállapítást nyert például az, hogy a fogyasztás kényszerű csökkenése miatt a világháború alatt jelentékenyen megcsappant az elme- és ideggyógyintézetekben ápolott alkoholos elmezavarok (atypusos részegség, alkoholos öntudatzavar támadó vak dühöngéssel, alkoholos demencia, féltékenységi alkoholparanoia, alkohol-epilepsia, pseudo-paralysis alkoholika, Korsakowkór, dypsomania, heveny alkoholos hallucinosis és delirium tremens, stb.) száma, amíg ez 1924 óta az alkoholfogyasztás mennyiségének növekedésével párhuzamosan állandóan emelkedik. A Budapest-lipótmezei m. kir. állami elme- és ideggyógyintézetben 1918.évéóta felvett elmebetegről szóló alábbi kimutatásból kiderül, hogy a felvett férfibetegeknek körülbelül 9%-a szenved alkoholos alapon fejlődött elmebetegségben.

Év	Felvéte- ttet összesen férfi	Ebből alkoholista absz. szá- mokban	Alkoho- lista %-ban	Felvéte- tett összesen nő	Ebből alkoholista absz. szá- mokban	Alkoho- lista %-ban
1918.	451	21	4.65	421	5	1.18
1919.	589	32	5.43	372	3	0.80
1920.	353	23	6.51	238	—	—
1921.	436	24	5.50	276	—	—
1922.	469	33	7.03	352	3	0.85
1923.	449	39	6.45	297	3	1.01
1924.	427	30	7.02	332	3	0.90
1925.	402	26	6.46	268	1	0.37
1926.	457	41	8.97	314	—	—
1927.	514	34	6.61	370	—	—
1928.	500	48	9.60	335	—	—

Egyes külföldi statisztikák szerint az alkoholos elmebetegségek előfordulási aránya a világháború után nőknél még erősebben növekszik. A bécsi „Am Steinhof” ideg- és elmeógyógyintézetben 100 intézeti ápolás alatt álló elmebeteg közül alkoholos elmezavarban szenvedett:

1913-ban	10.2%	1923-ban	9.8%
1917-ben	1.4%	1924-ben	17.7%
1919-ben	2.9%	1925-ben	21.5%
1921-ben	44.4%	1928-ban	22.3%

A Statistische Korrespondenz des Preuss. Statistischen Landesamtes (1928. évf. 40. sz.) szerint az elme- és idegbetegek száma Poroszországban is rohamosan nő. 1926-ban 13.600-al több felvétel történt a porosz elmeógyógyintézetekben, mint 1925-ben és ezek között 7478 egyén alkoholos elmebetegségben szenvedett.

Ha együvé fogjuk a szorosabban vett alkoholos elmezavarokat és az alkoholos terheltég alapján fejlődött elmekórformákat Oláh Gusztáv számítása szerint, bátran felvehetjük, hogy az összes elmebetegségeknek körülbelül 10%-a van közvetlen összefüggésben az alkohollal és hogy alkohol nélkül az ideg- és elmeógyógyintézetek száma és terhe 20-30%-kal csökkenthető volna.

Nagy óvatosságot igényel a halálozási statisztikának a mérlegelése az alkoholnak életrövidítő hatása szempontjából, de viszont a halandósági statisztikák nagyon alulbecsülik az alkoholo k o z t a halálozásoknak az összhalandóságban való arányát. Még az 1920. évi nemzetközi bizottság által megállapított részletes nemzetközi halálóki névjegyzék is csupán a II. csoport 66. pontja alatt heveny és idült alkoholizmust és a VI. csoport 122/a pontja alatt alkoholikus májzsugort vesz fel egyedül, mint alkoholos halálóki, tehát még az ennek a halálóki névjegyzéknek alapján készült különböző halálozási statisztikák sem mutatják ki mindazon következményes szervi betegséget és halálozást, amelynek előidézésében az alkoholnak közvetlen primer, vagy járulékos szerepe lehet. Pedig az alkohol, a lues mellett a legfontosabb halálóki tényező és legalább 3-6-szor annyi alkoholhalálozást lehet felvenni s még ez sem foglalná magában a szeszivással kapcsolatos halálos baleseteket és más halálnemeket. Az 1920. évi úgynevezett nemzetközi halálóki névjegyzék adaptálásával készült Anglia, Skótország és Északi Írország számára kiadott halálóki részletes névjegyzék például a következő alkoholos halálókiakat sorolja fel: 177. pont heveny alkoholmérgezés, 66. pont heveny és idült alkoholizmus, 122/a alkoholos májzsugor, alkoholos májgyulladás, 112 alkoholos gyomorhurut, 129 alkoholos veselő, 101/a alkoholos tüdőgyulladás. A 66. pont alatt részletezve szerepel az alkoholos agyvérzés (gutaütés), delirium, alkoholpsychosisok, alkoholos polyneuritis stb. (Manual of the International List of causes of death as adapted for use in England and Wales, Scotland and Northern Ireland. Published by His Majesty's Stationery Office. 1926.) Ez a részletezés, szemben az 1895. évi 54.919. sz. belügyminiszteri rendelettel kiadott magyar halálóki névjegyzékkel, amely csupán a táplálkozásból eredő betegségek csoportjában tartalmaz két alkoholhalálóki (1. szeszmérgezés, alkoholizmus és 2. delirium tremens), a betegségek alkoholos eredetére való következtetésre bővebb lehetőséget nyújt. Bünnel P h e l p s statisztikai vizsgálata alapján azt állítja például, hogy az Amerikai Egyesült-Államokban szívbetegségeknel 16%-ban, tüdőgyulladásnel 22%-ban, apoplexiánél 22%-ban, idült vesebetegségeknel 50%-ban és májzsugornél 67%-ban kell az alkoholt, mint a bekövetkezett halál okát felvenni.

B ä n d e l (Archiv f. Soz. Hygiene und Demographie 1926/27. évf. 2-ik füzet) megállapította, hogy Németország, sőt Európa legtöbb országában a háború alatt a katonai szolgálatot nem teljesítő férfilakosságnak, a háború utáni első években pedig az összes férfilakosságnak a halandósága feltűnően csökkent. B ä n d e l a beállított csökkenést elemezve főleg a pneumonia, a szív és vérkeringési szervek, a halálos balesetek és az öngyilkosság okozta halálozásokban talált kevesbedést, vagyis azokban a betegségekben, amelyeknek az alkohollal való összefüggése bizonyítottnak vehető. Nem volt csökkenés a rosszindulatú daganatok okozta halálozásokban, de például 44.6 %-os csökkenés volt a 40-60 éves férfiak tbc. halandóságában és 35.8 %-os a 30-40 éves férfiak tbc. halandóságában. A férfiak speciális halandósága általában nagyobb, mint a nők halandósága; még nagyobb ez a városokban és

különösen a 40-60 korcsoportban, míg a 14-16 és a 24-35 korcsoportban a nők halandósága a nagyobb. A nagyobb férfihalandóság okául általában a férfinem csekélyebb veleszületett ellenállóképességét (a halvaszületések és a csecsemőhalandóság tényleg nagyobb a finemnél), a férfifoglalkozások sajátlagos ártalmait és a narkotikumok élvezetét hozták fel s B ä n d e l vizsgálatai most megerősíteni látszanak ezt a felvételt. Hasonló észlelést megerősíteni látszanak az alkoholos elmebajoknak a háború alatti csökkenése és 1920 óta tapasztalt lassú, majd erősebb emelkedése. Hasonló tapasztalatokat közöltek az angol életbiztosító intézetek is a háborús évek alatt az abstinens és az általános csoportban biztosítottak halandóságáról; míg 1915-ig a kettő közötti különbség 15.21% volt az előbbi javára, az alkoholkorlátozás ideje alatt 1916-1920-ig ez csupán 5.2%-ra rúgott, mert a speciális férfihalandóság általában csökkent. (C. C. Nicholl: Die Sterblichkeit der Enthaltsamen. Alkoholfrage 1926. 84-89 o.)

A halandóság, az alkoholfogyasztás mérve és italmérési üzletek számának egybevetésére az alábbi törvényhatóságoként! adatokat bemutató táblázat ad lehetőséget:

I.	II.	III.	IV.	V.
Törvényhatóság	Italmérések száma (1927)	Általános halálzási arányszám o/oo	Egy ital-mérésre eső lakosok száma	Alkoholfogyasztás fejenként absz. alkoholban
Budapest	3.944	15'8	235'45	5'51
Baja	198	21'3	96'45	8'03
Debrecen	421	18'4	254'59	—
Győr	309	14'0	165'64	—
Hódmezővásárhely	226	16'0	275'22	—
Kecskemét	288	16'4	268'11	2'57
Miskolc	333	19'0	175'92	5'98
Pécs	305	24'6	154'54	1'22
Sopron	186	11'4	195'13	—
Szeged	486	15'6	264'14	7'61
Székesfehérvár	259	16'0	152'77	4'11
Baranya	997	14'3	250'29	1'25
Bács-Bodrog	363	15'3	280'11	0'58
Békés	928	17'5	354'34	1'33
Bihar	—	18'9	—	0'58
Hajdú	656	18'1	276'72	0'71
Borsod	1.221	17'3	222'88	1'65
Csanád	454	15'9	305'27	1'39
Csongrád	433	16'2	352'15	0'56
Fejér	846	13'0	284'58	0'75
Győr	345	14'0	289'03	1'41
Heves	934	19'3	339'86	1'03
Jász-Nagy-Kun-Szolnok	1.077	17'7	388'06	1'35
Komárom	387	13'6	311'25	0'84
Nógrád	631	17'9	303'66	1'27
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	4.219	14'9	292'67	1'75
Somogy	1 276	14'9	300'98	1'43
Sopron	513	15'2	293'09	1'85
Szabolcs	1.440	22'2	260'90	0'47
Tolna	1.061	14'5	259'22	1'16
Vas	1.057	13'0	272'90	1'75
Veszprém	1.057	14'9	279'44	2'16
Zala	1.140	13'6	324'18	0'54
Zemplén	446	19'3	334'11	0'71

A közlekedési balesetek előidőzésében az alkoholnak nemcsak részegség fennforgása esetén van szerepe, hanem újabb pszichológiai megállapítások szerint az alkoholhatás alatt szenvedett érzéki zavarok, a figyelemösszpontosító és elhatározási képességnek az alkoholhatás következtében beálló csökkenése és a reakció időnek az alkohol hatása következtében beálló növekedése is számtalan esetben okoz közlekedési balesetet. Londonban 1927-ben 30.248 utcai baleset történt, amelyek közül 365 halálos volt. A 365 haláleset közül 126-ban „vigyázatlanlag” állapították meg előidéző ok gyanánt. Nem túlzás részünkről, ha ezen gyűjtőfogalomban alkoholvonatkozásokat is látunk. A budapesti államrendőrség a gépjárművezetőknek a 91.000/1924. K. M. sz. rendelet értelmében végzendő alkalmassági orvosi vizsgálatainál, nagyon helyesen, az idült alkoholizmust is alkalmatlansági oknak állapította meg. (Dr. Bíró Béla: A gépjárművezetők orvosi vizsgálata. MONE. 1929. 4-5. szám.)

Az államrendőrség budapesti főkapitánysága nagy fáradtsággal összeállította számomra az utolsó négy év alatti heveny itassággal kapcsolatos utcai balesetek adatait. Ezek szerint a jelzett időben előfordult balesetek a hét egyes napjai szerint a következőképen oszlottak meg:

hétfő	35	péntek	28
kedd	28	szombat	31
szerda	22	vasárnap	53
csütörtök	19		

A balesetet szenvedtek között foglalkozás szerint volt:

2. Napszámos	38	7. Köztisztviselő	3
2) Ipari munkás	87	8. Prostituált nő	1
3. Háztartási alkalmazott	19	9. Színházi alkalmazott (férfi)	2
4. Kereskedelmi alkalmazott	10	10. Zenész	1
5. Közlekedési alkalmazott	10	11. Ismeretlen	41
6. Katonatiszt	4		

Az ipari üzemi balesetek újabb tudományos kóroktani kutatása szerint a balesetek előidőzésében az elfáradás, a túlhosszú munkaidő, a felfokozott munkatempó és a munkásoknak az előbbieken kívül különböző pszichikai tényezőkből összeadódó ún. n. baleseti affinitása szerepel és nincs bebizonyítva, hogy a baleseteknek hétfői emelkedése kizárólag az alkoholhatás rovására volna írható. De, hogy az összefüggés fennáll az alkohol és balesetek között, arra nézve számtalan nem vitatható bizonyítékot gyűjtöttek a balesetek hazájában, az Északamerikai Egyesült-Államokban. Az üzemi balesetek okairól és időbeli eloszlásáról nálunk a következő oldalon levő két táblázat nyújt felyilágosítást.

Stockard 15 évre terjedő állatkísérleteivel ismét bebizonyította az alkoholnak főleg Forel, Bertholet és Weichselbaum hirdette közvetlen csiramerég voltát és kimutatta, hogy az alkoholizált állatok párosításából származó utódok három generáción át, úgy életképesség, mint lelkiakat tekintetében, kisebb értékűek voltak és igen sok volt közöttük a halvaszülött. (Proceedings of the American

A magyar munkásbiztosító és betegségélyző pénztáraknál 1925. és 1926-ban bejelentett üzemi balesetek okai (Statistikai Havi Közlemények, XXIX—XXX. évf., 4—6. füzet, 141, 305 lap)

Év	Hiányos berendezés, vagy védőkészülék hiánya	Utastás hiánya, vagy kitanítás elégtelensége	Vigyázatlanság, ügyetlenség	Védőberendezés, vagy felszerelés eltrávoltása, illetve használatának mellőzése	Előírás vagy utasítások elleni cselekedet és viselkedés	Itrasság, játszás, veszekedés	Alkalmatlan ruhézat	Munkatárs vagy más személy cselekménye, vagy mulasztása	Véletlen elkerülhetetlen és egyéb
1925.	4·8	0·7	34·9	1·0	2·4	0·6	0·2	4·5	50·9
1926.	4·2	0·3	31·4	1·0	1·9	0·6	0·2	5·1	55·3

Az előbbi balesetek időpontja (Statistikai Havi Közlemények, XXIX—XXX. évf. 4—6 füzet, 141, 305 lap)

Év	Vasárnap	Hetfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Ünnep	Ünnep után kövctkező	Ismeretlen napon
1925.	3·4 14·2*	15·4 13·1*	15·1 12·3*	15·9 13·2*	15·7 13·2*	15·0 12·9	14·4 13·7	1·4 4·1*	3·6 3·3*	0·1 —
1926.	3·5 14·2*	15·4 13·4*	15·7 12·9*	15·7 12·9*	14·7 12·6*	15·5 12·9*	14·1 13·2*	1·5 4·1*	3·7 3·8	0·2 —

A *-gal jelölt százalékok a hét egyes napjainak arányszámát tüntetik fel az évek összes napjaihoz viszonyítva.

Philosophical Society 1921. vol. 62., British Medical Journal 1922. augusztusi szám. Alkoholfrage 1928. évf. 132-420.) Meglepő végkonklúzióra jutott azonban Stockard az alkoholnak szelektációs hatását illetően. Ugyanis a negyedik generációban azt találta, hogy a megmaradt kevés tengerimalackölyök nagyobb átlagsúlyú volt, mint a normális szülőktől származó.

Prof. Pearl (Baltimore) tengerimalacok helyett szárnyasokon végzett hasonló kísérleteket és ő is határozottan megállapította az alkoholnak a csirasejtekre gyakorolt hatását. (Alkohol and Longevity. Knopf and Co. New-York, 1926.) Hogy vájjon ezek az állatkísérletek az emberre is minden további nélkül vonatkozathatók-e, vagyis, hogy az alkohol lényegében „fajméreg”-e, ez a népesedéspolitikai szempontból igen jelentős kérdés – még mindig vitás, mert Lundborg svéd eugenikus szerint állatkísérletekkel szociálegészségügyi kérdéseket nem lehet eldönteni, minthogy szociális viszonyok semmiféle laboratóriumban nem valósíthatók meg. Lenz határozottan fajméregnek tartja, amely idio kinézis útján megváltoztatja a csiraplazmát

és örökletes idegbetegségek, epilepszia, idiotizmus stb. okozója lehet. (Fritz Lenz: Die Neuentstehung krankhafter Erbanlagen, Menschliche Erblichkeitslehre. I. kt. 385 old. I. F. Lehmann, München, 1927.)

Rendkívül nagy értékűek L u n d b o r g n a k , Blering svéd kerületben végzett családvizsgálati adatai, amelyek szerint egy családban, ahol az első két generáció iszákos volt, a 2-3-ik generációból származó egy férfi összes gyermekei antiszociálisok, a 3-ik generáció egyéb leszármazottai pedig már asszociálisok (bűnözők, elmebetegek, prostituáltak stb.) lettek. L u n d b o r g vizsgálatai szerint az alkohol kézzelfoghatólag műveli a degeneratív hajlamosságot, de nem okoz teljesen körülírható degenerációs típusokat, vagy betegségi formákat, hanem az örökletes ideg- és elmeformákat rendkívül megnöveli, vagyis előkészíti az ivadékok elfajulását.

Az alkohol nemibetegközvetítő szerepe abban nyilvánul, hogy egyoldalról szükségtelenül fokozza a szekszualis libidót és így a fertőzésre való alkalmat, más oldalról könnyelművé teszi a nemi objektumok megválogatásában. (Mit seinem Trank im Leibe, sieht er Helenen in jedem Weibe.)

Külön említést érdemel az alkohol és más kábítószeres élvezetének enormis elterjedése a prostituáltak között, akiknek tekintélyes része már a szülők alkoholizmusa által amúgy is terhelt. Egy 1925-ből származó orosz megállapítás szerint 877 moszkvai prostituált közül 467 alkoholista, 67 morfinista, 112 kokainista volt, 18 aethert, 27 chloralhydrátot, 16 ópiumot, 7 hasist, 3 heroint és 160 más kábítószeret használt rendszeresen.

Szexualógusok újlag ismételten tapasztalták, hogy egyébként normális embereknél a nemi érzés rendellenességei (exhibitionismus, päderastia, sodornia stb.) jelentkeztek alkoholos állapotban.

Az alkoholfogyasztásnak a bűnözések (vétségek, büntettek stb.) gyakoriságára, valamint azok megnyilvánulására való befolyását több országban gyűjtött statisztikák bizonyítják. Azonban itt sem egyoldalú kauzalitásról van szó. Mert nemcsak a heveny alkoholmérgezés befolyása alatt gátlásaitól megszabadult szellemi tevékenység és a meggyorsult motorikus (mozgás) reakciók mellett elkövetett indulati bűncselekmények (testi sértések stb.), hanem az összes bűncselekmények elkövetésének körülbelül 25-30%-a kapcsolatos alkohollal. Nemcsak a testi sértések, a közlekedési kihágások, hanem a társadalom ellen elkövetett egyéb bűnesetek és intellektuális bűncselekmények, a fiatalok bűnözése és az ú. n. erkölcsi eltévelyedések stb. jórésztében is szerepel az alkohol, mint felbujtó, vagy kiváltó momentum, rendszerint pszichopatikus alkattal szövődve.

Szomorú jelenség, hogy az alkoholizmus a világháború óta, a fiatalok között is feltűnően emelkedik. A német legnagyobb 20 alkoholgondozó által 1925-ben gondozott alkoholistáknak 2.95 %-a fiatalok voltak, de egyes városokban ez az arányszám 11.54%-ra emelkedett és abban a leányok erősebben voltak képviselve, mint a fiúk.

Az államkincstárnak, a községi háztartásoknak, a társadalombiztosítási intézményeknek az alkoholból származó gazdasági termé-

szetű megterhelése s az a közteher, amely az elmeegógy-intézetek, szegényházak, börtönök és kórházak alkoholikus gondozottjai révén nehezedik az állam és a társadalom vállára, pénzbelileg alig kifejezhető. Az alkoholokozta megbetegedések és az időelőtti halálozások által okozott tőke és elmaradt keresetvesztések szintén jelentékeny összegek, nem is számítva a hozzátartozók és ittmaradtak eltartásával felmerülő költségeket. A közsegélyezésben részesülők és a szegényházak lakóinak 25-40%-a esik az alkoholizmus rovására. A társadalombiztosító intézményeket az alkohol következményei: a nagyobb baleset-szám, a magasabb megbetegedési arányszám, az időelőtti megrokkánások és időelőtti elhalálozások kimutathatóan óriásilag megterhelik, de állandó terhét viseli a társadalombiztosító intézmény az alkoholizmusnak azért is, mert a jelenlegi tüneti kezelés mellett, igen sokszor, csak a beteg antiszociális magatartása kapcsán derül ki a betegség alkoholos természete.

Nagy gazdasági jelentőségűek az alkoholnak a munkaképességet csökkentő hatásáról közölt megállapítások Kraepelinnek ismert pszichológiai vizsgálatai az alkoholélvezeteknek a finomabb szellemi munka végzésére gyakorolt hatását illetően kimutatták, hogy már kis adag alkohol élvezete a gondolatfűzés, ítéletképzés finomabb mechanizmusát megzavarja és körülbelül 10-12 órára leszállítja a szellemi tevékenység normális fokát. Heilbronner kísérletei szerint a szeszivó maga nem is veszi észre a szellemi téren pszichofizikai eszközökkel objektíve kimutatott aszveziációs bénulást, sőt emlékezőtehetségében is csak a jó hangulat emlékképe marad meg.

Még nagyobb gyakorlati jelentőséggel bírnak azok a munkavégzés általános higiénéjébe tartozó vizsgálatok, amelyeket a normális fizikai munkához szükséges optimális munkafeltételek megállapítására végeztek. A fizikai munka okozta izomelfáradás érzete az izomnak idegvégkészülékében keletkezik, vagyis az idegrendszer fárad ki, nem az izom. LD úrig és Hellstein vizsgálatai végleg tisztázták, hogy az alkohol az izommunka normális tempóját és intenzitását már 20-30 percen belül, mérhetően csökkenti, az alkoholos okokból fáradt izom pedig még direkt elektromos izgatásra sem húzódik össze. Az alkohol képes ugyan pillanatnyi erőt fokozó érzést kelteni, de ezután a fáradtságérzet fokozottabb. Ha pedig az alkoholokozta szubjektív erőérzetet nagyobb munkateljesítményre használjuk ki, ez hamarosan a szervezet tartalékenergiáinak kimerítéséhez vezet, amelynek ismételt igénybevétele kikerülhetetlenül maga után vonja a szervezet kimerülését és összeomlását. Az alkoholista munkás munkateljesítményével együtt csökken, B a b-son amerikai nemzetgazdász pontos számításai szerint, a munkásnak a keresete is.

Az ipari élettan tudományos megállapításait véve alapul, a modernebb ipari üzemek ma már egyenesen megkívánják a munkásaiktól, hogy a szeszivástól tartózkodjanak, mert a tapasztalatok szerint az absztinens munkásnak úgy a munkabírása, mint a munkateljesítménye jóval nagyobb. A racionalizált üzemekben pedig, ahol a megállapított munkaritmus nagyobb figyelmet és állandóan élénkebb munkatempót

kíván meg a munkástól, mint a Ford detroiti gyárában, vagy Barta Tamás zlini cipőgyárában – csak absztinens munkás tud a fokozott igényeknek megfelelni. Ezekben az üzemekben mindenütt tényleg szigorú alkoholtilalom áll fenn. Nem minden tanulság nélkül való, hogy a Deutsches Institut für technische Arbeitsleistungsschule (Düsseldorf), melynek óriási érdeme van a német ipar reorganizálásában, a legerősebben propagálja az absztinenciát. Vegyi gyárakban alkoholisták munkások könnyebben szenvednek az illető ipari mérgek által okozott mérgezést. Különösen az anilin, a nitrobenzol, az ólom és a nitrophenollal dolgozó munkásoknál vannak erre vonatkozó tapasztalatok.

Az alkoholkérdés lényegébe világítanak bele azok a szociálstatisztikai felvételek, amelyek egyes kötött és korlátolt jövedelemmel rendelkező kereső kategóriák háztartásainak részleteit tárták fel s amelyek egyúttal arra nézve is felvilágosítást nyújtanak, hogy az alkohol miként terheli meg egyes családok kiadásait. Ilyen nagyobb arányú háztartási felvételek történtek 1914 előtt Belgiumban, Németországban és Bécsben s a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal keretében megtartott 1925. évi szociálstatisztikai konferencia felhívására az utolsó években több más országban. Hamburg városa pl. 1925-ben csinált ilyen felvételt és megállapította, hogy a munkások általában jövedelmük 45.8 %-át, a kereskedelmi alkalmazottak jövedelmük 33.1 %-át fordítják ételmezésre. Az ételiszerek között a szűkebb értelemben vett tápszerek mellett, a szeszesitalok is benne foglaltatnak és kb. 7-8 %-át teszik ki az összes ételiszerkiadásoknak. Bár a különböző országok által gyűjtött adatok közvetlen összehasonlításra nem igen használhatók, megállapítható, hogy a munkás viszonylagosan többet költ ételmezésre és alkoholra, mint pl. a kereskedőseged, akinél a kulturális szükségletekre (lakást és ruhát is ideszámítva) fordított kiadási tétel nagyobb. Különböző országokban és különböző időkben történt felvételekről általában az derül ki, hogy a rendes, tehát nem iszákos munkás jövedelmének körülbelül 5-10 %-át költi el alkoholra, tehát majdnem egyharmadát annak az összegnek, amelyet ételmezésre költ.

Engel szerint egy alacsonyabb munkáskategóriába tartozó tanulatlan munkás háztartási kiadásai így oszlanak meg:

50-70% ételmezés,	10-16% ruha,
9.7-14% lakás,	8-10% fűtés és világítás,
4-15% szeszes italok.	

Budapest székesfőváros statisztikai hivatala 1926-ban végzett háztartási adatfelvételt 23 tisztviselő és altiszt családjában s megállapítása szerint a 23 család összbevételének (901.007.000 korona) 47 %-át fordította szeszesitalokra.

Népelelmezési szempontból az alkoholkérdés három tekintetben érdemel figyelmet: 1. az alkoholtermelés következtében igen sok tápanyagértékvész el, 2. a szeszgyártás révén hasznos földterületek vonatnak el közvetlen ételmezési anyagok természetétől, 3. az alkoholra elköltött pénz árán mennyiségileg és minőségileg is kifogásolható népelelmezésünk erősen javítható volna.

1. A borkészítésnél elvesző táplálóanyagot a következő táblázatok mutatják: A szőlő szárazanyagában van: 2.8% fehérje, 837% szénhidrát, n.2% sav és szerves anyag, 23% hamualkotórész. A bor szárazanyagában van: 0.56% fehérje, 0.83% szénhidrát, 60 % sav és egyéb szerves anyag, 0.55% hamualkotórész.

A sörgyártásnál mutatkozó táplálóanyag veszteségét (1 liter sör készítéséhez kb. 300 gr árpát és 4 gr komlót számítva) az alábbi táblázat mutatja: a sör nyersanyagja: 300 gr árpában és 4 gr komlóban van: keményítő 190 gr, nitrogén 24.5 gr, egyéb szerves anyag 25.8 gr, víz 637 gr. Egy liter sörben van ezen anyagokból: keményítő 0.0 gr, nitrogén 3.4 gr, egyéb szerves anyag 55.0 gr, víz 904.5 gr, alkohol 36.8 gr.

De a legnagyobb táplálóanyagveszteség, ha burgonyát és tengerit nem táplálékul használjuk, hanem szeszt készítünk belőle. Burgonya: fehérje 8.4%, zsír 0.7%, szénhidrát 86.4%, hamualkotórész 4.6%. Tengeri: fehérje 8.9%, zsír 3.6%, szénhidrát 85.9%, hamualkotórész 0%. Szesz: fehérje 0%, zsír 0%, szénhidrát 0%, hamualkotórész 0%.

2. Ha azonban antialkoholista körökből azt hozzák fel, hogy energia-gazdálkodás és népelelmezés szempontjából nem kívánatos, hogy a szeszgyárak nagymennyiségű árpát, burgonyát, rozsot, tengerit, répa-melaszt és cukorrépat használjanak fel a szeszgyártás céljaira, a másik oldalról a mezőgazdasági szeszgyártás nagy jelentőségére utalnak, amely az állattartás fokozását és a szántóföldek bővebb trágyázását teszi lehetővé. Magyarország összes bevetett területe 5,236.526 hektár (= 9,111.555 hold), amelyből szesztermelésre van igénybe véve összesen 277.565 hektár (= 482.963 hold), a bevetett területnek 5'30%-a. Vagyis csonka Bihar vármegye egész területe. Ebből a pálinkagyártás céljaira igénybe vett terület 42.800 hektár (= 74.472 hold), az 1926-ban tíz sörfőzdeknél által termelt 454.842 hektoliter sör gyártásához 136.452 métermázsa árpa (az 1926-os termésátlag 13.1 q), illetve a sörgyártás céljára 10.430 hektár (= 18.148 hold) terület vétetett igénybe. A borszőlő terület 221.355 hektár (= 385.123 hold).

Minthogy 100 kg burgonya 7-15, azaz közepesen 10 liter, 100 kg tengeri 35-75 liter és 100 kg melasz 25-30 liter szeszt szolgáltat, az 1926/27. évben engedélyezett 320.168 hektoliter szesz termelésére 74.472 katasztrális holdat kellett elvonni más hasznos növények termelésétől. Egy katasztrális holdon 1926-ban országos átlagban 43 q burgonya termett, vagyis egy holdra 430 liter termelt szesz számítható.

Ezzel szemben gazdasági körökben jogosan hozzák fel, hogy a szesztermelés korlátozása esetén mi történjék a burgonyával beültetett körülbelül 460.918 katasztrális holdon pl. 1929-ben várható (40 q átlagtermelést számítva) 18,440.000 q burgonyával, mikor mezőgazdasági termelésünk – a gabonaneműek és kapásnövények fokozódó elhelyezési nehézségei miatt – amúgy is válsággal küzd. (Szekács Elemér: A magyar búza sorsa. Mezőgazdasági Közlöny, 1929. évf. 2. szám.)

Különösen nehéz a helyzet nálunk a szőlőtermeléssel szemben. Szőlőtermő terület volt 1926-ban Magyarországon 385.123 hold, vagyis az összes művelt területnek körülbelül 3%-a, amelyen 53,488.000 aranykorona értékű must termett 1926-ban. Legnagyobb rész olyan földterület,

amely más mezei termékek számára nagy részben nem is igen használható. A magyar kormányzat igen nehéz helyzetben van a szőlőművelés túlterhelése, illetve a bor értékesítésének nehézségei miatt és ennek a borkrízisnek megoldása csaknem kilátástalannak látszik. Az érdekeltek a borfogyasztási adó eltörlését, (amely a termelési ár után számított 50%-ig terjed) a szállítási díjak csökkenését és a külföldi borházak támogatása helyett a belső fogyasztás emelését kérik.

Csak néhány esztendő óta fordult a szőlőgazdák figyelme a szőlőnek gyümölcs- és alkoholmentes élelmicikkek, italok, stb. alakjában való értékesítése, s a must konzerválása felé. A gyakorlati megoldás útjait a fennálló technikai és gazdasági nehézségek dacára maguk a szőlőművelők is keresik. A mohamedánok pekmesze, (mustméz) és az ebből hígítás útján készülő szörbet, a halva (szőlősajt) és a csúszók (musthurka) világszerte ismert alkoholmentes szőlőtermékek. A Németországban 1908. óta működő Volkswirtschaftlicher Verein für Obst- und Gemüseverfertigung, úgy népelelmezési, mint gazdasági szempontból igen helyes utakon jár, amikor a gyümölcssevés propagálását és a konzerválás technikájának fejlesztését munkálja. A nem erjesztett gyümölcsnedvek magas kalóriaértékűek és cukortartalmuk miatt üdítő hatásuk mellett kitűnő energiaforrások is és azért elterjedésük minden szempontból kívánatos.

3. Magyarország az alábbi számítás alapján az 1924/25. évben 329,516.395 pengőt költött el szeszes italokra.

Elfogyott az országban 313,657.200 liter bor. Bár a bor ára Budapest környékén 1.40, tekintettel azonban arra, hogy vidéken 30-40 filléres borárak is vannak, átlagban a bor literjét 70 fillérben számítjuk. 313,657.200 liter á 070, kitesz összesen 219,560.000 P-t. Elfogyott az országban 61,333.500 liter sör, amelynek átlaga 80-90 fillér. 61,333.500 liter á 0^85 kitesz összesen 52,133.475 P-t. Elfogyott összesen 12,570.200 liter abszolút alkohol, ami 25% alkoholtartalmú pálinkát véve alapul 50,280.000 liter pálinkának felel meg. A közönséges pálinka literjének ára 110-120 P-nek véve 50,280.800 liter á 1.15 kitesz összesen 57,822.920 P-t. Vagyis összesen: bor 219,560.000 P, sör 52,133.475 P, pálinka 57,822.920 P, összesen: 329,516.395 P.

AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS ÉS AZ ALKOHOL. Igen komoly ellenvetés minden alkoholelles mozgalommal szemben, hogy az alkohol mai adórendszerünk mellett az állam jövedelmeinek egyik legfontosabbját képezi! Az államkincstárnak az alkoholfogyasztásból eredő haszon jövedelmet általában az összjövedelem 10-12%-ára becsülik. Az 1906. évi magyar költségvetésben a szeszáadóbevétel például 178,000.000 korona volt, vagyis az összbevételnek 20%-a. Ezzel szemben a kincstár 1927/28. évi összjövedelme 1.192,421.960 pengő, amelynek az 1927/28-ra megállapított költségvetés szerint – a szeszádóból befolyó 4,480.000 pengő csupán 172%-át teszi ki. Ehhez számítandó még azonban a községek háztartásában az 1927/28. évre előirányzott 15,000.000 pengő borfogyasztási adó, úgyhogy nálunk az államkincstár Összbevételének 3%-ra tehető az alkoholból származó jövedelem.

Németországban 1924-ben 7%, 1926-ban 10% volt az állam szesz-jövedelme, annyi mint a világháború előtt. Németország 1927/28-ban 4.685 millió márkát költött szesz italokra, míg 1926/27-ben csupán 4.337 milliót. Ez az emelkedés általános aggodalmat okozott Németország közvéleményében, mert az alkoholfogyasztás egyik tényezője annak az úgynevezett jóléti indexnek, amelynek alapján az antantnak fizetendő Dawes-féle jóvátétel évi emelkedését meghatározzák. Ami pedig az alkoholiparoknak a gazdasági életben való jelentőségét illeti, bárha a szeszipar gazdasági fontossága általában túlozva is van, kétségtelen, hogy nálunk a burgonya- és árpa-termelés hatalmas fejlődésében főleg a szeszipar fellendülése és nem a termelés intenzitása játszott szerepet (dr. Fodor Ferenc: Magyarország mezőgazdasági produktivitása. Magyar Gazdák Szemléje, 1923. évf. 4-5. szám). Német számítások szerint a munkások foglalkoztatása szempontjából sem versenyezhet az alkoholipar más iparokkal. A szeszipar például a 5.000.000 aranykorona befektetéssel dolgozó üzemek közül foglalkoztatott

a Kocsigyártás	858	vas- és acélipar	496
faiipar	726	papír- és nyomdaipar	439
bőripar	580	szénipar	104
munkást.			

Az alkoholipar Magyarországon az 1927/28. évi Nagy Magyar Kompassz adatai szerint vidéken 11.749.943 P, Budapesten 65,380.586 pengő alaptőkével bíró cégeket foglal magában.

A szesz, valamint a szeszitalok előállításával foglalkozó ipartelepek és munkásaik számát Magyarországon 1927-ben a következő oldalon levő kimutatás tünteti fel.

A szesziparban alkalmazott munkások száma tehát távolról sem olyan nagy, hogy azoknak más iparágakban való foglalkoztatásáról – normális viszonyok között – ne lehetne gondoskodni.

AZ ALKOHOLIZMUS ELLENI KÜZDELEM RÖVID TÖRTENETE
MAGYARORSZÁGON. Angliában, valamint az Északamerikai Egyesült-Államokban erős *abstinenens* társadalmi egyesületek működtek már a XVIII. század végén, míg a kontinensen jóval később indult meg az alkohol elleni küzdelem. A mozgalom eleinte azonban főleg represszív rendszabályokból, vagy mértékletességi prédikációkból állott és főleg a pálinkaivás ellen irányult, (Magyarországon Rosenthal Mózes pesti orvosnak egy bécsi újságban 1847-ben megjelent tudósítása, valamint Nagy Ferenc 1843-ban kiadott Mentor című könyve (Kolozsvárt) szerint az alkoholelleni szervezett küzdelem szükségességének gondolata már az 1840-es években merült fel és báró Wesselényi Miklós vezetése alatt és gr. Széchenyi István támogatása mellett Budapesten angol mintára mértékletességi egyesület alakult. Szélesebb alapokon nyugvó céltudatos mozgalom azonban csak 1901-ben indult meg, amikor az ez évi bécsi nemzetközi alkoholelles kongresszus hatása alatt és a híres svájci antialkoholista apostol, F o r e l

Megnevezés	száma			Egy ipartelepre esett átlag üzemnap	Munkanapok száma	Egy munkásra esett átlag munkanap	Munkáslétszám október hó 1-én			Átlagos évi munkás létszám	ezer pengőben		Egy munkás átlagos évi keresménye pengőben
	Az ipartelepek	Ebből szünetelt	Az üzemnapok				férfi	nő	együtt		Munkabérek és tisztviselői fizetések címen ki- fizetett összeg	Ebből a munkásoknak jutott	
Sör malátagyártás.	14	1	3.988	307	774.826	299	2.167	515	2.682	2.590	6.289	4.514	1.743
Szeszgyártás.....	17	—	4.787	282	270.453	310	899	50	949	872	1.937	1.195	1.371
Cognac-, likőr-, pálinka- és rum- gyártás	42	4	10.021	264	183.307	285	429	256	685	644	2.152	789	1.225
Pezsgőgyártás.....	9	2	2.053	293	25.269	287	65	26	31	88	202	97	1.099

személyes jelenléte mellett Budapesten az Országos Magyar Alkoholellenes Egyesület megalakult. Ugyanennek az évnek augusztus havában Miss Gray és Miss Bonner az angol absztinens mozgalom küldöttjeinek személyes agitációja folytán dr. Stein Fülöpnek sikerült az első magyarországi Good Templar páholyt megalapítani és ugyanekkor indult meg az „Alkoholizmus” című folyóirat.

1905-ben Budapesten ülésezett a 10. nemzetközi alkoholelles kongresszus, amely hatalmas lökést adott a magyarországi alkoholelles küzdelemnek. Nagy hatást gyakorolt az addig jórésztben indolens intelligens közvéleményre az „Erdélyi Orvos Egyesület”-nek 1907-ben megjelent manifesztuma az alkohol ártalmas voltáról.

Ezen események hatása alatt és a napi sajtó jóindulatú támogatása mellett a társadalom megértéssel fogadta az alkoholelles mozgalmat, amelynek a parlamentben is kiváló szószólói akadtak (Győrffy, Apponyi, Mikes, Lázár Pál, Giesswein Sándor, Haller István és Huszár Károly, stb.), sőt a törvényhatóságok közül főleg azok, amelyek területén az alkoholizmus a mezőgazdasági munkások között szemmel látható pusztítást végzett, egymásután keltek síkra az alkoholelles törvényhozás és a korcsmák teljes vasárnapi zárvatartása érdekében. 1909-1912 között körülbelül tizenhat vármegye alkotott szabályrendeletet erre vonatkozólag, de azok kormányhatósági jóváhagyást nem nyertek.

1908-ban a vallás- és közoktatásügyi minisztérium az ország összes iskoláiban adatgyűjtést rendelt el az iskolai tanulók alkoholfogyasztásának megállapítására. Az adatfelvétel megállapításai, hogy az iskolás gyermekek 80%-a alkalmilag vagy rendszeresen élvez alkoholt, a Daily News című londoni napilap révén, az 1909. évi londoni alkoholelles kongresszuson felette túlozva kerültek a világsajtóba és éles kritikát provokáltak hazánk megdöbbenőnek mondott kulturális viszonyai felett. Nagy jelentőségű eseménynek mondható az alkoholelles küzdelem szempontjából a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár 1913. évi azon elhatározása, hogy absztinens orvosok vezetése alatt és absztinens személyzettel 1923-ban három alkoholgondozót létesített a pénztár alföldi-utcai központi ambulatóriumában és hogy a munkaképtelen alkoholbetegek táppénzének kifizetése az alkoholgondozó útján történjék.

Az alkoholelles propaganda az 1900-as években az ország minden vidékére kiterjedt és megemlíteni való tény, hogy Nagymogyorós község lakosai Dobra Viktor g. kath. lelkész lelkes agitálására 1912-ben elhatározták, hogy három évig semmi szeszesitalt senki sem fog inni.

Az alkoholelles mozgalom még a világháború első éveiben is erős volt és az alkoholelles egyesületek, a kormány által is melegen támogatott, dicséretreméltó működést fejtettek ki a mozgósítás idejében.

A háború utáni politikai és gazdasági helyzet nehézségei miatt, hosszabb ideig teljesen megbénult az alkoholelles mozgalom és jóformán csak 1925-ben vehették fel újra az alkoholelles egyesületek munkájukat. A Magyar Elmeorvosok Egyesülete azonban már az 1921. évi közgyűléséből felterjesztést intézett a népjóléti és munkaügyi minisztériumhoz a szeszesitalok fogyasztásának a fiatalok között észlelt

terjedése miatt és jórészt ennek köszönhető az 1927. évi XXXIII. t.-c., amely a fiatalok nyilvános szeszfogyasztását korlátozza. A magyar Good Templar Rend 1927-ben nagy akciót kezdett a községi szavazati jog – a lokálpocio törvényhozási bevezetése érdekében és – erről Pándy Kálmán dr. kidolgozásában törvénytervezetet is készített a magyar otthon védelme címen (Törvénytervezet a Magyar Otthon védelmére. Glóbus-nyomda, Bpest, 1925.), de a mozgalom sajnálatosképen nem keltett visszhangot. Igen fontos eseménynek ígérkezett az alkohollelenezes mozgalom terén az 1929-re tervezett Országos Alkohollelenezes Értekezlet, de ennek megtartását a Prohibíció Elleni Világliga (La Ligue internationale des adversaires des prohibitions es a La Ligue internationale pour la défense de liberté) Libertás néven 1929. márciusában megalakult magyar osztályának támadásai miatt kénytelenek voltak egyelőre elhalasztani. Pedig az értekezlet napirendjére az alkoholkérdés legidősebb, következő témái voltak napirendre tűzve:

1. a szőlőnek és gyümölcsnek alkoholmentes feldolgozása és értékesítése,
2. a családnak és az iskolának feladata az alkoholmentes nevelésben,
3. az amerikai prohibíció mérlege,
4. az italmérés reformja,
5. az alkohol összefüggése a balesetekkel,
6. az alkohol élettani szerepe (Népegészségügy, 1928, 13-ik szám).

Az ALKOHOL ELLENI KÜZDELEM ESZKÖZEI. Az alkoholizmus leküzdésére szolgáló eljárások, vagy a narkotikum utáni vágyat akarják nevelés útján lefokozni, vagy a fogyasztás lehetőségét akarják megnehezíteni. Az erre szolgáló eszközöket és eljárásokat ennek alapján általában két főcsoportba oszthatjuk: 1. szociálpolitikai és szociálpedagógiai és 2. gazdasági s közigazgatási természetűekre.

I. Szociálpolitikai természetűek a) alkohollelenezes tanítás és nevelés. Különösen fontos az ifjúságnak az alkoholmentes életre, a sport, a játék és a természet szeretetére való tervszerű nevelése. A magyar levente- és cserkészmozgalom ebből a szempontból a legjobb reményekre jogosít. A fiatalok nyilvános mulatozásoknak az 1927. évi XXXIII. t.-c. végrehajtása tárgyában kibocsátott 329.606/1929. B. M. sz. körrendelet próbál gátat vetni.

A szervezett munkavállalók az utolsó évek szociális felvilágosodásának és az alkohollelenezes propagandának hatása alatt mindinkább tudatára ébrednek, hogy az állandó szeszfogyasztás csak az ő társadalmi és gazdasági helyzetüket rontja és ezért az alkohollelenezes mozgalomnak a munkásság között is mind erősebb a visszhangja. Intenzív felvilágosító munka mellett is csak akkor számíthatunk azonban az alkohollelenezes mozgalom erősödésére, ha a szegényebb néposztálynak praktikus szórakozási és üdülési lehetőségeket is nyújtunk a korcsmák helyett. „Die Prophylaxe des Alkoholbedürfnisses ist die Therapie des Alkoholismus.” (Stehr.) A munkás sportegyesületek szaporodása, a week end mozgalom, a turistaság és a népművelődési intézmények terjedése igen kedvező irányba tereli ezt a kérdést. A társadalom felvilágosító munkáját nálunk az alkohollelenezes egyesületek végzik, amelyek a teljes absztinencia

álláspontjára helyezkedtek és 1909-ben az Alkoholelles Egyesületek Ligájába tömörültek. Ezen egyesületeket a népjóléti és munkaügyi minisztérium fennhatósága alá tartozó m. kir. Társadalomegészségügyi Intézet és Múzeum (VI., Eötvös-u. 3. sz.) is támogatja, amely a Deutscher Ausschuss zur Förderung der wissenschaftlichen Erforschung des Alkoholismus (Jena, Gutenberg Strasse 2.) mintájára tudományosan foglalkozik a magyar alkoholkérdéssel, közvetlen kapcsolatot tart fenn a rokonvonatkozású külföldi intézményekkel és állandó alkoholelles kiállítása is van.

Rá kell azonban itt arra is mutatnom, hogy az alkoholelles propaganda eszközei teljesen elavultak és nem igen felelnek meg a mai társadalom megváltozott mentalitásának, amely inkább az alkoholnak gazdasági és szociális vonatkozásaival és nem annyira az egyéni hatások túlzott beállításával nyerhető meg az abstinens életnek.

b) Küzdelem az ivási szokások ellen. Különösen olyan társadalmi közvélemény kialakítása fontos, hogy az ittasság ne legyen megtűrt, vagy éppen dicsért és férfias dolog. A magyar szólásmód, hogy a részeg ember mindig Mária kötőjébe esik – szépen fejezi ki népünk megbecsülését az ivóval szemben, amelyet az irodalom és a költészet is hagyományosan támogat. A spártaiak a részegséget meggyaláznak tartották és hogy az ifjúság előtt ennek meggyalázó voltát bemutatassák, a helotákat, a rabszolgákat leittatták.

c) Fontos tényező az alkoholelles küzdelemben a munka-, lakás- és ételmezési viszonyok javítása. A munkaadók a baleseti és megbetegedési arányszám csökkenése folytán saját érdekükben cselekszenek, ha a műhelyekben alkoholos italok fogyasztását nem engedik meg, ha alkoholmentes italok, tej és olcsó ételek árusításáról, munkásolvassóegyletek fenntartásáról és megfelelő munkáslakásokról gondoskodnak. Fontos, szociális missziót végeznek az alkoholizmus elleni küzdelem szempontjából is a háztartási és főzőiskolák, a munkásleányok és gyári-munkásnők helyes főzési eljárásokra való megtanítása által. Nálunk a Magyar Állami Gépgyárak budapesti és diósgyőri vasgyárai, valamint a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű R.-t. fordítanak messzemenő előrelátással munkás jóléti és népművelési feladatokra nagy gondot és már eddig is rendkívül sokat tettek a munkásság szociális viszonyainak javítására. (Dullien Ferenc: A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű R.-T. szociális és kulturális intézményeinek ismertetése. Munkaügyi Szemle, 1928. évf. 11. szám és Die Arbeiterwohlfahrts- und kulturellen Institutionen der Budapester kgl. ung. Staatlichen Maschinenfabrik. Budapest, 1928.)

d) Különleges szerepe van nálunk egyes vidéken alkoholfogyasztásában a rossz ivóvíznek, mert 3.390 községünk közül csak 500-nak van tűrhető vízszolgáltatása, illetőleg egészséges ivóvize. Bár a kormányzat pl. 1926-1929-ig 810.000 pengőt fordított ivóvízszerezésre, az ország vízellátása egészen kedvezőtlennek mondható. Az ivóvízellátás rendezése, a tejfogyasztás propagálása, üdítő, alkoholmentes italok forgalombahozatala szintén fontos eszközei az alkoholelles küzdelemnek. Különösen sporttelepek, kirándulóhelyek, állomások, gyárak és munkás-

telepek közelében kellene olcsó üdítő italok forgalombahozataláról gondoskodni.

Alkoholelleses italok: alkoholmentes a víz, a mesterséges és természetes ásványvíz, a kávé, a tea, a limonádé, a szódavíz, a gyümölcszörpök és gyümölcslevek stb., a poralakú pezsgőlimonádék, a pezsgőtejek stb. A pasztörözött és szénsavval telítetve forgalombahozott természetes gyümölcslé (szőlő-, alma-, körte- és cseresznyéié) és az alkoholmentes must messze felülmúlja a mesterséges gyümölcslé készítményeket, amelyek tulajdonképpen ártalmatlan kátrányfestékekkel megfestett gyümölcsszagú eszenciákkal (ecetsavethyl, benzoésavas methylester, amylosterek) kevert cukorszirup. A Svájcban és Angliában már régóta ismeretes s most Belgiumban erősen propagált alkoholmentes éttermek nálunk is kitűnően beváltak. Az Országos Közjótékonyági Egyesület jelenleg is két ilyen éttermet tart fenn.

II. K ö z i g a z g a t á s i t e r m é s z e t ű e s z k ö z ö k , a) Az árusítás időtartamának állandó, vagy alkalmi korlátozása, amely szociális, kulturális és gazdasági szempontból is indokolt. Az angol British Control Board 1915-ben, majd a Licensing Act 1921-ben erősen korlátozta a szeszárúsítások üzleti óráit és igen nagy eredményeket regisztrált úgy a közrend, mint az ipari termelés és az egészségügy szempontjából. Berlin, London, Kopenhága, Stockholm városokban igen korai záróra van. Például Londonban hétköznap 10, vasárnap 9 órakor zárnak a „public”-ok, csupán a City körüli városrészekben van hétköznap 11, vasárnap 10 órakor záróra. Egyébként Angliában a helyi hatóságok jogosultak más korlátozásokat is megállapítani a nyitvatartás idejét illetőleg. Az alkalmi korlátozások haszna általánosan elismert, így pl. a 11 hétig tartó 1928. évi angol szénsztrájk alkalmából elrendelt általános szesztilalom rendészeti és politikai szempontból is nagyhorderejű intézkedés volt. Úgy munkásvédelmi, mint népegészségügyi szempontból helyes volna a korcsmáknak reggel 8 óráig való zárvatartása. Különös jelentősége volna nálunk a korcsmák vasárnap- és ünnepnap zárvatartásának, amelyet nálunk 30 év alatt egész sereg törvényhatóság hiába próbált megvalósítani. Pedig ez tenné lehetővé, hogy a vasárnapi és ünnepnap munkaszünet tényleg morális és fizikai erőgyűjtés legyen a nép számára. Annyit azonban mégis eredményezett ez az akció, hogy a kormány az égetett szeszitalok árusítását ünnepnapon megtiltotta. Teljesen zárva vannak vasárnap az italmérések Esztoniában, Norvégiában, Új Zélandban stb. Írországból vasárnap csak 3 óra hosszat lehet nyitva az italmérés délután. Olaszországban 20%-nál több alkoholt tartalmazó italok délelőtt 10 óra előtt nem árusíthatók.

b) Az italmérések számának korlátozása. Minél több az ivásra csábító alkalom, annál nagyobb lehetősége van az alkoholizmusnak, mert a feles mennyiségben termelt szesz szétosztására létesített üzletek új és új módszereket (asztaltársaságok, egyesületek stb.) alkalmaznak és a legnagyobb üzleti élelmességgel és egymással versenyezve használják ki a társadalmi szokásokat, hogy növeljék a fogyasztók számát.

Az egész csonka országban 1927-ben 28.249 italmérő-üzlet volt, tehát minden 322/22 lakosra esik egy (és minden 10530 tizenöt éven

felülire). Budapesten ugyanezek száma. 3.944, tehát minden 235.45 lakosra és minden 73.2 tizenöt éven felüli férfilakosra esik egy italmérés. Az italmérőüzletek törvényhatóságoként való megosztását és a lakosság számához való arányát az alábbi kimutatás adja:

Italmérőüzletek száma Magyarországon 1927-ben.

	Korlátlan	Korlátolt	Csak pálinka	Kis mér- tékbeni	Termelő	Összesen	Hány lakosra esik 1	Hány 15 éven felüli férfilakos- ságra esik 1
Budapest	2.207	994	54	689	—	3.944	235'45	76'94
Baja	100	33	—	25	40	198	96'45	31'52
Debrecen	195	126	—	600	40	421	254'59	83'20
Győr	116	99	1	93	—	309	165'64	54'13
Hódmezővásárhely	131	50	—	45	—	226	275'22	89'94
Kecskemét	115	49	—	43	81	288	268'11	87'62
Miskolc	130	64	—	119	—	333	175'92	57'49
Pécs	129	72	—	104	—	305	154'54	50'50
Sopron	93	58	5	30	—	186	195'13	63'77
Szeged	228	110	—	130	—	468	264'14	86'32
Székesfehérvár	115	82	1	55	—	259	152'77	49'92
Baranya	642	151	—	204	—	997	250'29	81'79
Bács-Bodrog	240	41	—	48	34	363	280'11	91'54
Békés	610	157	—	161	—	928	354'34	—
Bihar	—	—	—	—	—	—	—	—
Hajdú	407	157	—	92	—	656	276'72	115'80
Borsos	793	77	—	351	—	1.221	222'88	72'84
Csanád	226	75	—	110	3	454	205'27	99'76
Csongrád	223	112	—	98	—	433	352'15	115'08
Fejér	477	176	—	193	—	846	284'58	93'00
Győr	187	12	—	146	—	345	289'03	94'45
Heves	592	121	—	109	112	934	339'86	111'07
Jász-Nagykun-Szolnok	688	104	—	207	78	1.077	388'06	126'82
Komárom	235	75	—	77	—	387	311'25	101'72
Nógrád	469	47	—	115	—	631	303'66	99'24
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	2 387	754	—	708	370	4.219	292'67	95'64
Somogy	778	107	—	391	—	1.276	300'98	98'36
Sopron	318	99	—	96	—	513	293'09	95'78
Szabolcs	852	213	—	375	—	1.440	260'90	85'26
Tolna	609	181	—	271	—	1.061	259'22	84'71
Vas	637	173	—	247	—	1.057	272'90	89'18
Veszprém	583	137	—	169	—	888	279'44	91'32
Zala	669	243	1	227	—	1.140	324'18	105'19
Zemplén	222	55	—	169	—	446	334'11	109'19
						Összesen: 28.249		

Németországban 1927-ben 200-240 ezer italmérési üzlet volt kb. 716.000 alkalmazottal. Magában Berlinben 16.000 szeszitalmérés van, tehát 256 lakosra esik egy korcsma, míg 1905-ben pl. minden 128 lakosra esett egy. Franciaországban 1926-ban 460.274 italmérési üzlet volt, úgyhogy országos átlagban, minden 90 lakosra esik egy italmérés, de vannak megyék, ahol minden 15 nagykorúra esik egy korcsma.

Az italmérő üzletek elosztásában az volna a helyes álláspont, hogy az italmérő üzletek száma a lakosság szükségletéhez képest állapíttassák meg és minden engedély, illetve italmérő üzlet szükségessége, három évenként újra felülvizsgáltassák. Teoretikus mérlegelések alapján átlag 1.000 felnőttre volna helyes egy italmérő üzletet engedélyezni. A német birodalmi gyűlés közgazdasági bizottsága előtt fekvő új német italmérési törvénytervezet – a kirándulási, fürdő- és idegenforgalmi helyektől eltekintve – 400 lakosra kontempál egy italmérést, míg Olaszország 1.000 lakosra, az 1924. évi dán italmérési törvény pedig 400 lélekre engedélyez egy italmérést.

c) A szeszesitalok drágítása, illetve az alkoholadók emelése.

Hogy ezzel csökkentik-e valóban az alkoholfogyasztást, az felette vitás. Tapasztalatok szerint a csökkenés átmeneti jellegű. Angliában a magas adók (High licenses) rendszerének bevezetése után a fogyasztás csökkenését állapították meg, de ennek a nagy munkanélküliség és a szegénység is oka lehet. Az alkoholérdekeltség szerint a magas adók az okai az Angliában a munkásosztály tagjai között kedvelt faszesz (methylalkohol) ivásának. Dániában a háború alatt az előbbinek 30-szorosára emelték fel a szeszfogyasztási adót és ennek következtében erősen csökkent a szeszfogyasztás. Ezen elgondolás alapján emelte fel 1928-ban Olaszország és Mexikó a szeszfogyasztási adókat.

d) Az italmérési ügy szabályozása, a vendéglői reform, alkoholmentes polgári és munkásétekezők, melegedő szobák, népkonyhák, alkoholmentes népházak, olvasótermek felállítása. A mi viszonyaink szemontjából rendkívül üdvös intézkedéseket tartalmaz az 1928. évi 21. t.-c. 7. §-a, amely az 1883. évi XXV. t.-c. 22. §-ának 2. és 3. bekezdését hatályon kívül helyezve, a korcsmai hitelt teljesen megszünteti. A belügyminisztérium 247.631/VIII-1929. számú rendelete szerint szeszesital ára iránti követelést a bíróság meg nem ítéltet, azt semmi követelésbe nem lehet beszámítani és annak biztosítására zálogot nem lehet venni.

Az italmérési ügy egész komplexumát érdekes módon törekszik megoldani a skandináv országokban érvényben lévő, ú. n. göteburgi rendszer. Fő sajátága, hogy a nagyobb szeszfogyasztással járó haszonnak a lehetőségét megszünteti. A községi szavazási joggal bíró városok és községek pálnkamérési jogot csupán közhasznú társaságoknak (Svédországban bolagok, Norvégiában samlagoknak nevezetnek) adhatnak ki, s a vendéglős maga is csak fixfizetéses alkalmazott, aki részesedést csak az eladott ételek és alkoholmentes italok árából kap. A közhasznú egyesületek jövedelme majdnem egészében az államot, illetve a községeket illeti meg, amelyek ezt munkavédelmi és alkoholmentes célokra kötelesek fordítani. Az 1914. január i-vel életbelépett Bratt-rendszer nemcsak a pálnka, hanem a bor és mindenféle egyéb szeszesitalok eladását is az állami szeszközpont ellenőrzése alá helyezte és a fogyasztás mérvét igen szigorúan limitálta. A Bratt-rendszer szerint a pálnkát vásárolni még a közhasznú társaságok által vezetett (egy-egy városban 4-5) alkoholelárúsító üzletben is csak a helyi hatóságok által kiadott szeszvásárló könyvecske (Motbook) alapján lehet. Egy hónapban egy felnőtt maximum 4 liter égetett szeszt vásárolhat. De a

helyi hatóságok még csökkenthetik is a Motbook alapján kiszolgáltató pálinkamennyiséget, amely legtöbbször csak 1-2 liter.

25 éven aluliak egyáltalában nem kapnak ilyen könyvet. Svédországban 6 millió lakos közül kb. csak egy milliónak van ilyen könyve. Bort és sört azonban korlátlan mennyiségben vásárolhat a Motbook felmutatója. Az eddigi tapasztalatok szerint ennek a rendszernek nagy hibája, hogy a Motbook a lakosság szemében erkölcsi bizonyítvány, vagy hatósági elismerésszámba megy és ezáltal még olyanokat is ösztönöz ennek megszerzésére, akik egyébként nemigen innának szeszesitalokat. Ezenkívül, mint mindenütt, ahol az alkoholfogyasztás korlátozásoknak van alávetve, az alkoholcsempészet és a titkos szeszfőzés Svédországban is külön iparággá fejlődött. A svéd parlament ennek a hatása alatt 1928-ban bizottságot küldött ki a Bratt-rendszer hátrányainak megvizsgálására

Hasonló és igen érdekes az 1921. évi Licensing Act által állandósított kísérlet, az ú. n. „Carlisle experiment” néven ismert angol italmérési rendszer, amelynél az italmérések maguk vannak közvetlen állami (State-disinterested management) kezelésben. Carlisleben, Gretnában és Cromarty Firthben 1916-ban a muníciótermelés fokozása érdekében kísérletképpen csinálták meg és úgy az alkoholfogyasztás, mint a közrend szempontjából elismert üdvös hatást gyakoroltak, de ennek a rendszernek általánosítását – bár két ilyen irányú javaslatot is tett a liberális párt, a parlament mindkét esetben visszautasította. Véleményünk szerint – mint adminisztratív eszköz – iszákos vidékek asszanálására kitérő módszer.

Észtországban – ahol 1914-1920-ig általános szesztilalom volt – a módosított Bratt-rendszert vezették be 1922-ben (Cheque-rendszer). Ez a rendszer itt azonban nem vált be, sőt 1926-ig jelentékenyen emelkedett a szeszfogyasztás. 1927-ben itt is a községi szavazási jogot vezették be, de az 1.5%-nál több alkoholt tartalmazó italok forgalombahozatalát állami monopóliummá tették.

e) A szeszesitalok árusításának helyi tilalom, illetve községi vétőjog (lokálopció) útján való szabályozása a legidősebb eszméje az alkoholellenes Európának, amely a prohobíciónak kulturális, gazdasági és egészségügyi következményeiről még mindig nem tudott egységes és hiteltérdemlő megállapodást formálni. A helyi tilalom kedvező eredményeit tapasztalta Norvégia, ahol az 1905. évben az összes városokra kiterjesztett vétőjog és a göteborgi rendszer következtében a fejenkénti pálinkafogyasztás 1909-ben már 272 literre csökkent, holott pl. 1883-ban még fejenként 16 liter volt. A helyi tilalom ellen azt hozzák fel, hogy a fogyasztás csökkenése az adójövedelem csökkenését és így az egész fogyasztási cikkek következményes megadóztatását, szükségszerűen drágaságát hozza maga után. Tapasztalatok szerint inkább csak mezőgazdasággal foglalkozó lakoságnál válik be, ipari lakossággal bíró városokban alig. Annál nagyobb volt a szociológusok meglepetése tehát, mikor az Északamerikai Egyesült-Államok – Schmöller szerint tiszta nagyvárosi típusú lakossággal – egyszerre állami tilalmat léptetett életbe 1920-ban.

Németországban a helyi tilalom érdekében megindított erős propaganda hatása alatt 1925-ben 9,500.000 aláírással két ízben is kérték a parlamenttől a községi szavazási jog rendszerének bevezetését, de a parlament 1925-ben 309 szavazattal 53-mal szemben és 1926-ban 245 szavazattal 163-mal szemben elvetette a benyújtott törvényjavaslatot. Az új német Schankstättengesetz egyébként igen üdvös intézkedéseket tartalmaz az italmérések számának és üzleti óráinak korlátozása, az ifjúság védelme és a szeszivásznak nyilvános helyeken való propagálása tekintetében. Bulgáriában most van tárgyalás alatt az új népjóléti és közegészségügyi törvény, amely a községi szavazási jogot egyelőre csupán a falvakra nézve bevezetni szándékozik. Lokálopció van már Dániában, Skótországbán, Új Zélandban, Lengyelországban, Litvániában és Esztoniában, Hollandiában most van tárgyalás alatt. Dániában már 309 községben nincsen korcsma, 267 községben mellette szavaztak; Litvániában pedig rövid idő alatt 30 község szüntette be az alkohol árusítását.

e) A nyilvános részegeskedőket és az alkoholos bűnözőket kényszer-gyógykezelés, illetve alkoholgondozói felügyelet alá kell helyezni. E célból a városoknak népjóléti igazgatásuk keretében alkoholgondozókat kell létesíteni, amelyek az iszákosokat is központilag nyilvántartják. A vidéki hatóságok pedig leghelyesebben egyéb szociális teendőik keretében foglalkozzanak alkoholgondozással. Az államrendőrség budapesti főkapitányságának előbb említett kimutatásában szereplő adatok minden valószínűség szerint Budapest idült részegeseinek egy részét magukban foglalják. Milyen helyes és egyszerű volna ezeknek központi nyilvántartásba vétele, családjaiknak és maguknak hatósági alkoholgondozó útján való felügyelete. Bielefeld német város már 1909-ben külön női rendőröket alkalmazott a részegeskedők ellenőrzésére, Amsterdam és Berlin városa pedig a rendőrség épületében tart fenn egy-egy alkoholgondozót. A teljesség kedvéért megemlítem itt, az ú. n. Pollard-rendszert (W. U. Pollard st. lousi U. S. A. rendőrbíró tervezete), amely szerint az alkoholos bűncselekmények elkövetőinek büntetését felfüggesztik, ha absztinenciára kötelezi magát.

f) A szőlő és más erjesztésre használt gyümölcs szeszmentes feldolgozására és gyümölcsként való értékesítésére irányuló mozgalom már komoly eredményeket regisztrálhat egész sereg országban. A magyar szőlősgazda is foglalkozik már a mustbesűrítés, a szőlőaszálás, a muststerilizálás lehetőségeivel és belátta, hogy legalább a bortermelés fölöslege volna ízek, élelmiszerek, nyalánkságok és szeszmentes italok formájában kedvezőbben elhelyezhető. A német alkoholelles egyesületek hatósági támogatás mellett Oberlachban kísérleti állomást létesítettek a szőlő alkoholmentes feldolgozásának tanulmányozására (Lehr- und Versuchanstalt für gärungslose Früchteverwertung), amely különösen a konzerválás technikai nehézségeinek elhárításával foglalkozik, nálunk pedig a m. kir. Ampelológiai Intézet foglalkozik a kérdés szakrészleteivel. (Osztrovszky Antalné dr. Németh Ágnes: A szőlő és must feldolgozásának új irányai. Budapest, 1928. Athenaeum r.-t. kiadása 1928.)

g) Az alkoholdermelés és alkoholfogyasztás eltiltása, illetve csupán az orvosi és technikai célokra szükséges mennyiségnek elő-

állítás – kétségkívül gyökeresen oldaná meg az alkoholizmus kérdését. De alig volna megállapítható az a mennyiség, amely tudományos, ipari, technikai és orvosi célokra szükséges. Ezt még az ópiumnál sem lehetett megállapítani, pedig annak termelése is könnyebben szabályozható és fogyasztása is egyszerűbben volna ellenőrizhető, mint az alkoholé.

Az alkoholgyártás és az alkoholfogyasztás állami tilalmát (prohibíció) a dán királysághoz tartozó Island-sziget (1909), Finnország (1907) és az Északamerikai Egyesült-Államok (1918) vezették be. Islandban 1912-ben, Finnországban 1919-ben (amikor a Kerensky-kormány ratifikálta az 1907. évben hozott prohibíciós törvényt), Amerikában 1920-ban lépett tényleg életbe az állami tilalom rendszere.

Az Északamerikai Egyesült-Államok közel 200 éves absztinens mozgalma, N e a l Dow, portlandi polgármester befolyása alatt már 1851-ben állami tilalmat eredményezett először Maine, majd később néhány más államban. Az ezóta még szívósabban folytatott alkohol-ellenes agitáció mellett azonban az Egyesült-Államok szédületes mértékben fejlődő ipari civilizációja szintén jelentékeny mértékben hozzájárult hogy az alkoholfogyasztás a háborús teljesítőképesség érdekében 1916. évben korlátoztassék, majd 1918-ban az állami tilalom a Voljístead Akt útján törvénybe iktattassék. A közlekedés és a forgalom minden várakozást felülmúló rohamos növekedése, amely pl. 1927-ben 100.000 lakosra számítva 19.5 halálos balesetet eredményezett (kb. 25.000 halálos balesetet egy év alatt) és a racionalizált ipari üzem alkoholmentes gépkezelőt és munkást kíván. De igen nagy szerepe volt az állami tilalom híveinek megerősödésében annak a 200.000 s a l o o n-nak is, amelyek a körülötte csoportosult politikai kalandorok befolyása révén valósággal megmérgezték az Egyesült-Állam közéletét.

Elvitathatatlan, hogy az alkoholtilalom az Egyesült-Államok prosperitásában, köz- és népjóléti viszonyainak javulásában igen jelentős tényező. Irving Fischer, Carver és Roger Babson amerikai nemzetgazdászok szerint az alkoholtilalom hatása 1. a lakosság vásárlási és konstruktív vállalkozási kedvének növekedésében, 2. a lakosság egészségének és munkaképességének emelkedésében, valamint 3., az ipari termelés növekedésében nyilvánul meg. Az alkoholtilalom mérlegéhez tartozik azonban az is, hogy az Egyesült-Államok pénzügyminisztériumához tartozó alkoholhivatal közlése szerint 1928-ban 11 6 millió dollárba került az államnak az alkoholtilalom ellenőrzése. Ugyanez évben 18.980 alkoholdesztilláló-készüléket koboztak el, 16.220 titkos szeszfőzdet zártak be, s a prohibíciós törvény áthágása miatt 75.307 egyént büntettek meg. Ezzel szemben azonban a washingtoni szenátus által 1926-ban a prohibíció hatásainak megvizsgálására kiküldött bizottság arra a konklúzióra jutott, hogy a prohibíció morális és gazdasági eredménye teljesen kielégítő. A helyzet megítélésére támpontot nyújt az is, hogy az 1928. évi elnökválasztás alkalmából szervezeten felvonult ú. n. „nedves párt” hatalmas vereséget szenvedett, bár szeszérdekeltség által irányított európai sajtó már a prohibíció közeli módosítását hirdette.

Bármennyire hatása alatt állunk is a hatalmas kísérletnek, amelyet az Egyesült-Államok végez a szesztilalom révén a társadalom szociális betegségeinek kiirtása érdekében, nem tudjuk elnyomni azt a meggyőződésünket, hogy a prohibíció olyan következményes, vagy parallel futó társadalmi jelenségeket hozott felszínre, mint pl. a kábítószeres élvezetének rohamos terjedése, a szexuális anarchia, a társadalmi élet elszíntelenedése és a szeszcsempészet korrupciója. (Public Health Reports, 1929. évf. május 24. szám.)

A kábítószereseknek az Egyesült-Államok területén való elterjedését illetőleg Walter F. Lineberger kaliforniai szenátornak a washingtoni szenátusban 1925. február 18-án mondott beszéde és az International Narcotic Education Association jelentése nyomán idézem a következőket: A Treasury Department becslése szerint már 1919-ben négymillió volt a kábítószeresekkel visszaélők száma körülbelül az Egyesült-Államokban. Dr. Amos O. Skiver e, a Sing-Sing fogház főorvosának hivatalos közlése szerint 1918-1922-ig 900 %-kal nőtt a Sing-Sing fogház lakói között a kábítószeresekkel visszaélő bűnözők száma. „Hivatalos adatok szerint különösen a heroin és a kokain élvezete terjedt el és a fiatalság között az uzsonnatáncok mintájára rendezett „snow-party”-k – amelyek tulajdonképpen a heroin és kokain társas szórakozások keretében való élvezése – megmagyarázzák a „gang”-okba tömörült fiatalok által páratlanul személyi vakmerőséggel végrehajtott és az amerikaiak által sokszor megcsodált rablótámadások és egyéb bűncselekményeket. (Extension of Remarks of Hon. Walter F. Lineberger of California. Wednesday, February 18. Washington: Government Printing Office. 1925.)

Alkoholtilalom volt 1920 szeptember 14-től 1924. április 9-ig Törökországban is, ahol a bor vallási okokból azelőtt is el volt tiltva; 1925-ben az összes szeszitalok behozatalát és a ráki nevű pálinkagyártását is állami monopóliummá tették.

Alkoholtilalom van még Finnországban, Mexikó állam két tartományában: Sonora és San Luis Potosiban, Island-szigetén, Yakutia szovjet köztársaság területén és állítólag Afganisztánban, míg Szovjet-Oroszország 1924-ben visszavonta az állami tilalmat és monopóliumot csinált a szeszeldésből, mint hajdan a XVII. században, amikor Boris Godunov a „cári korcsmákat” létesítette. (Alkoholizmus 2. évf. 13. füzet, 245. old.)

h) Az alkohol ipari, orvosi és technikai célokra való felhasználását minden eszközzel elő kell mozdítani. Ma már alig van kozmetikai, gyógyászati iparcikk, amelynek a gyártásához alkohol ne kellene és az ennek az ú. n. ipari szesznek növekvő alkalmazása a vegyi iparban az alkoholelenni küzdelem szempontjából is rendkívül örvendetes.

Sok vita folyik azonban még ma is az alkoholnak, mint gyógyszernek az értéke felett. Húsz-harminc évvel ezelőtt a konyakot és erősebb alkoholtartalmú borokat (malaga, tokaji stb.) mint általános erősítőszereket kiterjedten rendelték az orvosok és nálunk is a tátrai szanatóriumokban naponta 1-2 liter vörös bort is megivott némely beteg orvosi receptre. Ma igen szűk térre szorul P á n d y szerint

az alkohol gyógyszeres alkalmazása (Pándy Kálmán: Az alkohol az orvosi gyakorlatban. Bpest, 1925.), míg az American Medical Association szerint alkalmazása csupán külső dezinficiensként jöhet tekintetbe. Hasonlóan nyilatkozott az alkohol terápeutikus értékéről az 1922. évi XVI. nemzetközi alkoholelles kongresszus Lausanneban. Ezzel szemben a tübingai egyetem orvosi fakultása 1920. november 6-án azt az álláspontot foglalta el, hogy az „alkohol gyógyszeres adagolása – megbízható klinikai észlelések szerint – még koncentrált formában is előnyös, bizonyos anyagcserebántalmaknál és hevenyfertőző betegségek-nél” (Courtenay C. Weeks: Alcohol in Medical Practice. London, 1928.) Semmi tudományos támpont nincsen viszont arra nézve, hogy az alkoholnak olyan specifikus gyógyhatása volna, mint amelyet pl. a nemrég lezajlott influenzánál a közhit neki tulajdonított. De hogy az alkohol „preventív” fogyasztása a legutóbbi influenzajárvány alkalmából világszerte divatos volt, arra nézve megbízható értesüléseink vannak. Egyébként az amerikai gyógyszerkönyvben is fel van véve az alkohol, mint hivatalos orvosság és csak 1926-ban 1,620.000 gallon (7,128.000 liter) alkoholt (konyakot) rendeltek gyógyszerként az amerikai orvosok, akik a törvény szerint, minden 3 hónapban, 100 pintet írhatnak fel orvosi vényen (1 pint = kb. $\frac{1}{2}$ literrel). A Münchener Med. Wochenschrift közlése szerint (1929. január 25-i szám, 183. old.) azonban az 1928. évi influenzajárvány alkalmából megengedték az orvosoknak, hogy tíznaponként egy $\frac{1}{2}$ liternél több alkoholt is rendelhetnek influenzás betegeknek.

Nálunk legutóbb kötelezővé tették az autóbenzinnek 10%-os szeszszel való keverését és a filmcelluloid-, műselyem-, gumiárúk, oldó- és robbantószerke, lakkok stb. gyártásában mind nagyobb jelentőséget nyer az ipari alkohol.

AZ ISZÁKOSSÁG GYÓGYÍTÁSA ÉS AZ ALKOHOLGONDOZÁS.

Gyógyszerekkel, valamint titkos szerekkel (Anticohol, Anticola stb.), fogadalmakkal, babonás rontásokkal az iszákosságot gyógykezelné nem lehet. Népünk primitív orvoslásában se szeri, se száma az iszákosság elleni szereknek. Főleg sírban talált gyermekkoponya, szárított kígyó, szárított denevér pora, hagymás fekete kávé stb. szerepelnek ilyenek gyanánt. A gyógykezelés egyedül a rendszerint ideg- és elmeegógyintézetekkel kapcsolatos speciális alkoholgyógyító intézetekben történik, ahol a klinikai gyógykezelés mellett, a páciens akaratgyengeségének erősítésére és etikai nevelésére is megfelelő gondot fordítanak. Magyarországon csupán egy ilyen különleges alkoholgyógyító intézet van: az alkoholelles küzdelemben nagy érdemeket szerzett Országos Közjótékonyági Egyesület tulajdonában lévő rákospalotai alkoholgyógyító ház. Tapasztalatok szerint az endogén vagy konstitúciós alapon fejlődött alkoholistáknál és az ú. n. időszakí ivóknál, még a speciális gyógyintézeti gyógykezelés is alig jár eredménnyel, ezeket előbb-utóbb zárt intézetekbe, vagy d o l o g h á z a k b a kell elhelyezni, de a javultan távozott ú. n. milió, vagy környezeti szeszivónak is szüksége van arra, hogy az a l k o h o l g o n d o z ó (alkohol-

tanácsadó, diszpanzer) állandó egyéni felügyelete alatt éljen. Az intézeti gyógykezelés tartama legalább hat hónap, de német tapasztalatok szerint az intézetben ápoltnak legfeljebb 30%-a mondható gyógyultnak, 40%-a javultan és 30%-a gyógyulatlanul távozik. Gyógyultnak tekinthető az, aki alkoholmentes kereső életet tud folytatni; javultnak, aki bár nem él szigorúan absztinens életet, kereső munkáját újból folytatni tudja és családját támogatja. A „javult” fogalma azonban nehezen határolható körül pontosan. (S. Paproth: Der Alkoholismus nach den amtlichen Heilanstalts-Statistiken des Deutschen Reiches. Verlag von Reimar Hobbing, Berlin, 1929.)

Az intézetekből kikerülő alkoholbetegeket a népjóléti igazgatás keretében létesített alkoholgondozó valamelyik alkoholelles egyesületbe kapcsolja be. Olykor a vallásos jellegű alkoholelles társadalmi egyesületek különösen kedvező pszichikus befolyást tudnak az ilyen betegekre gyakorolni. Alig van a közgondozás terén több odaadást kívánó szociális munka, mint az alkoholgondozás és különösen a fiatakorúaknak az iszákos milióból való kiemelése és az iszákos család szétzüllesztésétől való megmentése révén igen hálás munkát végezhet az alkoholgondozó.

Igen érdekes kísérletet honosított meg a bécsi XX. kerületi hatósági alkoholgondozó a kollektív tanácsadás formájában. Közös konferenciákon tárgyalják a gyógyult alkoholbeteg esetét, amikor egy másik régebben gyógyult „Helfer” heti referátumában számol be a veszélyeztetett alkoholista állapotáról. Ugyanezen alkoholgondozó az egyéni gyógyítást is mindinkább szociálpedagógiai térre viszi át. (Metzl: Die Arbeitsmethode der Trinkerfürsorgestelle Brigittenau. Alig. Aerztl. Zeitschrift f. Psychotherapie und psychische Hygiene 1928. évf. 48. lap.)

Az alkoholgondozónak majdnem minden esetben másirányú gondozó segítőkezeit is igénybe kell, hogy vegye, feltétlenül szükséges azért, hogy az alkoholgondozó más szociális intézményekkel együtt vagy a községi népjóléti hivatal keretében szerveztessék meg.

A „Jahrbuch für Alkoholgegner 1927” adatai szerint Németországban az alkoholgondozók száma az utóbbi években rohamosan növekedett és 1925-ben 450 volt.

A NÉPSZÖVETSÉG ALKOHOLELLENES MUNKÁJA. Lengyelország, Svédország és Finnország kormánya 1926 őszén együttes javaslatot terjesztett a Népszövetség elé, hogy az alkoholkérdést összes vonatkozásaiban, mint nemzetközi problémát vegye fel munkatervébe. Ugyanekkor a Nemzetközi Alkoholelles Iroda (International Bureau Against Alcoholism, Lausanne-Suisse, Avenue du Granmont 7.) és a The World Prohibition Federation 1927. január 3-5-ig Genfben szakértekezletet hívott össze, hogy a fenti három kormány javaslatának figyelembevételével a Népszövetség és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kontemplált működésére tervezetet dolgozzon ki. Ezen javaslatokat később már Belgium, Dánia és Csehszlovákia kormánya is támogatta, de ennek ellenére a Népszövetség Tanácsa 1927 szeptemberében L o u c h e r francia delegátus javaslatára, aki ezekben a törekvésekben

egy nemzetközi alkoholprohibíció előfutár)át vélte, elutasította. Az előbbi kormányok még ezen ülészakban azután egy olyan értelmű javaslatot terjesztettek a Népszövetséghez, hogy egy tudományos albizottságot szervezzen az alkoholkérdés tanulmányozására az egészségügyi osztály keretében, amit 1928. szeptember 14-én el is fogadott a Népszövetség. Ezen határozat végrehajtását előkészítendő, 1929. február 8-án Hágában szakértekezletet tartott a Népszövetség egészségügyi osztálya, amely megállapította egy nemzetközi tudományos alkoholfelvétel technikai részleteit.

A Népszövetség mandátumbizottsága is ismételten foglalkozott a szeszesitaloknak a kolóniákba és gyarmatokba való bevitelével és több javaslatot is terjesztett a Népszövetség közgyűlése elé ennek korlátozása érdekében.

Legújabbán a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal végeztet tanulmányokat végeztet az alkoholnak az üzemi balesetek, a munkások megbetegedési és halálozási viszonyai és teljesítőképességük közötti okozati összefüggésekre vonatkozólag, s így remény van reá, hogy az alkoholkérdés a munkásvédelem szempontjából végre tisztázást nyer és valamelyik nemzetközi munkaügyi konferencia napirendjére kerül.

AKÁR AZ ALKOHOLIZMUS okoz szellemi defektusokat, akár pedig öröklött pszichopátia következtében fatumszerűleg lesz valaki az alkoholizmus áldozatává – nem kétséges, hogy az alkoholizmus szociálbiológiai szempontjából súlyos veszedelem a társadalomra és az államra.

A szocialista felfogás szerint kaotikus és pazarló gazdasági rendszerünk megváltoztatásával eltűnne a nyomorúság és vele együtt – következménye: az alkohol is. H. G. Wells: „Uj világ a régi helyén” című könyvében meglevenítette az ígéret csábító földjét: az alkoholmentes kultúra és társadalom áldásait, amint hajdan verulami Bacon merész technikai víziójában a „Nova Atlantis”-ban századokkal megelőzve korát mutatott reá a technikai felfedezésének társadalom javító erejére. Lehet, hogy el fog jönni az idő, amikor a pszichopátákat és magát az alkoholt is – az alkoholizmus két tényezőjét – a társadalmi élet elszíntelenedésének veszélye nélkül kiirthatjuk szociális életünkéből, de amíg a népben az alkoholnyomorúság tudata nem elég erős, amíg az emberek az absztinenciában aszkézist látnak, hiábavaló volna minden radikális alkoholelleses törvényhozás. Bár vitán felül áll, hogy sem a nemzeti vagyongyarapódása, sem a lakosság munkaképességének emelése, és szellemi fejlődésének szempontjából nincs szükségünk az alkoholra, szociális és gazdasági felfogásunk, valamint szociális életviszonyaink megváltoztatása nélkül egy alkoholmentes társadalom ma még az utópiák országába tartozik. Nem értünk tehát egyet a magyar alkoholelleses mozgalom nagytekintélyű vezetőjével, Donath Gyula egyetemi tanár úrral, aki „A prohibíció kivihetősége Magyarországon (1925) című füzetében az ország gazdasági nyomorából és élelmezési nehézségeiből egyedüli kivezető útnak az állami tilalom azonnali bevezetését ajánlotta, mert szerintünk azok a pszichológiai adottságok és azok a társadalmi

készségek, melyek a prohibíciót lehetővé tették Amerikában, nálunk ezidőszerint teljesen hiányoznak. (Anton Delbrück: Das Alkoholverbot in Amerika. Zeitschrift f. Völkerpsychologie 1925. évf., 1-2. szám.)

De az az egy bizonyos, hogy a gazdasági és szellemi fejlődésnek az alkohol útjában áll és az életküzdelem mai tempója mellett minden előretörékvő ember és állam kénytelen lesz a munkaképessége fokozására absztinens életmódot folytatni. „Die Tendenz der Enthaltensamkeit umkreist die Erde... Wir sollen uns von dieser Tendenz nicht ausschliessen, denn es gibt kein Kräftegebiet, auf dem wir hinter anderen zurückbleiben dürfen.” (Rathenau.)

Amire nálunk ezidőszerint elsősorban szükség van, az, hogy a modern preventív alkoholgondozás a szociális igazgatás és a társadalombiztosítások keretében sürgősen és szakszerűen megszerveztessék és hogy az alkoholkérdés, mint szociális probléma a szociálpolitikai igazgatás vezetői által a nálunk, sajnos, igen sokszor dilettáns és organikus hibákban szenvedő társadalmi tevékenység köréből a hatósági vagy községi gondozás körébe emeltessék.

AZ ALKOHOLKÉRDÉS IRODALMA.

1. Abderhalden: Bibliographie der gesamten wissenschaftlichen Literatur über den Alkohol und den Alkoholismus. Urban & Schwarzenberg, Berlin, 1904.

2. Alcohol: Its effect on Mind and Efficiency by the Advisory Scientific Committee upon the Physiological Action of Alcohol of the British Medical Research Council, 1924. Published by the Scientific Temperance Federation. Boston Mass., 1927.

3. Dodge and Benedict: Psychological Effects of Alcohol. Carnegie Institute of Washington, 1915.

4. M. Haufe: Über das Verhalten des Alkohols im Harn. Pharmakologische Beiträge zur Alkoholfrage. Heft 4. Gustav Fischer. Jena, 1928.

5. G. Schmölders: Der soziale Alkoholismus und seine statistische Auffassung. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 125. Bd. 5. Folge. 70. Bd. 1926.

6. Dr. T. Stein: Die Alkoholgegnerische Bewegung in Ungarn. Sonderabdruck „Die Alkoholfrage“. Heft 1. Jg. XII. 1916.

7. Dr. J. Sendtner: Über Lebensdauer und Todesursachen bei den Biergewerben. J. F. Lehmann. München, 1891.

8. Die Trunksucht als Todesursache in Basel, 1879-1908. (Vom Statistischen Amte des Kantons Baselstadt), 1911.

9. Massaryk G. Tamás: Ethika és alkoholizmus. Az alkoholelles egyesületek országos ligájának kiadványa. 4. szám. 1910.

10. Dr. Rudolf Wlassar: Grundriss der Alkoholfrage. Zweite vermehrte Auflage. Verlag von S. Hirzel. Leipzig, 1929.

11. Máday Izidor: Adatok az alkoholizmus kérdésének ismeretéhez. Budapest, 1905.

12. Dr. M. Küpperbusch: Das Alkohol verbot in Amerika. Verlag

von Duncker & Hamboldt, Leipzig, 1923.

13. Anti-Saloon League Year Book. 1928. Westerville, Ohio U. S. A.

14. Arthur Newsholme: Prohibition in America and its Realtion to the Problem of Public Control of Personal Conduct. King & Son. Ltd. Westminster, 1921.

15. Die Alkoholfrage. Internationale wissenschaftlich praktische Zeitschrift 23. Jahrgang. Deutsches Verein gegen den Alkoholismus. Berlin-Dahlem.

16. T. N. Kelynack: The Drink Problem of Today in its Medico-Sociological Aspects. Methuen, London, 1923.

17. Johannes Thiken: Denkschrift über Zunahme des Alkoholismus und Ausbau der Spezialfürsorge für Alkoholranke und Gefährtete. Neuland-Verlag. Berlin, 1928.

18. Otto Graf: Über die Wirkung verschiedener alkoholischer Getränke auf einfache Arbeitleistungen. Neuland-Verlag. Berlin, 1926.

19. Georg Klatt: Die Alkoholfrage. Eine Gesamtdarstellung mit besonderer Berücksichtigung der Aufgaben der Schule. Neuland-Verlag. Berlin, 1924.

20. Dr. Parassin József- Dr. Gort/vay György: Közegészségügyi feljadataink. Az 1926. október 24-30-ig tartott Közegészségügyi és Társada-j lompolitikai Országos Értekezlet! Munkálatai. Franklin-Társulat, Budapest, 1927.

21. Pearson and Elderton: A first and a second study of the influence of parental alcoholism. Eugenics Laboratory Memoirs XII. London, 1913.

22. Dr. F. G. Stocken (Halle): Zur Frage der Disposition zum Alkoholismus Chronikus. Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie. 106. Bd. 3. Heft, 378-400. S.

23. Dr. Alfred H. Stehr: Alkoholgenuss und wirtschaftliche Arbeit. Gustav Fischer. Jena, 1904.

24. Dr. H. A. Littauer: Grundlagen und Aufgaben einer deutschen Alkoholstatistik. Alkoholfrage. 1928. évf. 6. füzet.
25. Emil Kraepelin: Psychiatrie. 9-ik kiadás. Joh. Ambrosius Barth. Leipzig, 1928.
26. Prof. Dr. August Forel: Die Trinksitten, ihre hygienische und soziale Bedeutung.
27. Dr. O. Rosenthal: Alkoholismus und Prostitution. Berlin, 1905.
28. Dr. Pándy Kálmán: Az alkohol az orvosi gyakorlatban. Munkaügyi Közlöny kiadása. Budapest, 1925.
29. Zahlen zur Alkoholfrage. 2. füz. Neuland Flugschrift 13/14. sz. Neuland-Verlag. Berlin, 1928.
30. Dr. Katona József: A szeszitalok és az egészség. Zeidler Testvérek, Budapest, 1914.
31. Dr. Körössy György: Az alkoholizmus veszedelme. Budapest, 1919.
32. Dr. Donath Gyula: Az alkoholizmus a világháború óta és az ellene való védekezés. Budapest, 1923.
33. Prof. Laitinen: The third Norman Kerr memorial lecture on the influence of alcohol on immunity. (The society for the study of inebriety.) London, 1920.
34. Dr. Med. Georg B. Gruber: Geschichtliches über den Alkoholismus. München, 1910.
35. Lie. E. Rolifs: Der Beitrag des Alkoholismus zu den kommunalen Armenanstalten. Jena, 1907.
36. Wein, Bier, Branntwein, Beiträge zur Alkoholfrage. Aus dem Reichsarbeitsblatt. Berlin, 1907.
37. Proceedings of the International Congress The World League Against Alcoholism August 17-23. 1927. The American Issue Press.
38. Quellenmaterial zur Alkoholfrage. Beiträge aus dem Reichsarbeitsblatt. Hrsg. vom kais. Statistischen Amt in Berlin, 1910.
39. Dr. Ottó Becker: Die Regelung der Wanderarmenfürsorge in Europa und Nordamerika. Berlin, 1918.
40. Dr. Lechner Károly: Az alkohol és a társadalom. Kolozsvár, 1910.
41. Emil Kraepelin: Die akademische Jugend und die Alkoholfrage. Basel, 1911.
42. Nógrádi László dr.: Az alkohol. Budapest, 1914.
43. Satzung des Eisenbahn-Alkoholgegener-Verbandes. Berlin, 1914.
44. Dr. W. Sternberg: Die Übertreibungen der Abstinenz. Kabitzsch, Würzburg, 1913.
45. Jendrassik: Über Neurasthenie. Zwei Vorträge im Ferienkurs für Aerzte. 1905. Samml. klin. Vorträge. 426/27. sz. 666. lap. Innere Med. 128/129. sz. 1906. évf.
46. Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. 1927. Szerkeszti Dr. Illyefalvi J. Lajos. Háztartási Statisztika ion-1035. o.
47. Dr. H. Blocher und Dr. J. Landmann: Die Belastung des Arbeiterbudgets durch den Alkoholenuss. Eine sozialstatistische Studie auf dem Gebiete der Alkoholfrage. Verlag von F. Reinhardt. Basel, 1903.
48. Prof. L. Lewin: Die Gifte in der Weltgeschichte. XII. 1920.
49. A. Barrington és Karl Pearson: A Preliminary Study of Extreme Alcoholism in Adults. Cambridge University Press. 1909.
50. D. Leigh Colvin: Prohibition in United States. Hodder & Stoughton, 1924.
51. Herman Feldman: Prohibition: Its Industrial and Economic Aspect. Appleton, 1925.
52. McDougall, W. és Mary Smith: Effect of Alcohol and some other Drugs during normal and fatigued Conditions. His Majesty's Stationary Office. 1924.
53. Raymond Pearl: Alcohol and Longevity. Knopf, 1926.
54. Karl Pearson: An Attempt to correct some of the Misstatements made by Sir Victor Horsley and Mary D. Sturge, on their Criticisms of the Memoir „A First Study of the Influence of Parental Alcoholism” etc. Cambridge University Press.

55. H. M. Vernon: Influence of Alcohol on Manual Work and Neuro-Muscular Co-ordination. His Majesty's Stationary Office. 1923.

56. Dr. Courtenay Weeks: Alcoholin Medical Practice, with a Chapter on Evolution of Medical Opinion. Lewis, London, 1928.

57. Osztrovszkyné, dr. NémetÁgnes: A szőlő és must feldolgozásának új iránya. Gazdasági Tanácsadó. 28. sz. Athenaeum rt. Budapest, 1924.

58. Georg Klatt: Geschlechtsleben und Alkohol. Neuland-Verlag, 1928.

59. Johannes Thiken: Über steigende Belastung der Krankenkassen durch Alkoholismus und Möglichkeiten einer Entlastung. Sonderabdruck aus: Bl. f. öffentl. Fürs. u. soz. Versich. 1927. 18-ik sz. Neuland-Verlag, Berlin.

60. Hilfsbuch für die alkoholgegenerische Jugendführung. 2. kiadás. Neuland-Verlag, Berlin, 1928.

61. John Erskine: Prohibition and Christianity and other Paradoxes of the American Spirit. Nash & Grayson. 1923.

62. Prof. Irving Fischer: Prohibition at its Worst. Macmillan. New-York, 1922.

63. Isaac Foot: Clubs and Drink. Temperance Council of Christian Churches. 1908.

64. Johannes Thiken: Handbuch der Alkoholgefährdeten Fürsorge und

der Bekämpfung des Alkoholismus. Neuland-Verlag, Berlin, 1928.

65. Dr. Adler Viktor: Az alkoholizmus és a szakszervezetek. Népszava. Budapest, 1925.

66. Irving Fischer: Die Krisis der Prohibition. Neuland-Verlag. Berlin, 1929.

67. F. Redlich: Rauschgifte und Suchten. Weltwirtschaftliche und soziologische Betrachtungen zu einem medizinischen Thema. Schroeder. Bonn.

68. La question de l'alcool à la Société des Nations. Memorandum du Bureau International Contre l'alcoolisme à Lausanne, 1928.

69. Dr. Kovácsics Sándor: A szeszésitalokról. Wellisch Béla. Szentgotthárd, 1913.

70. Johannes Thiken: Die Bekämpfung des Alkoholismus bei den Trägern der Invalidenversicherung. Zeitschrift f. die ges. Sozialversicherung im Deutschen Reiche. Heft 1537. s.

71. R. Hercod: Proceedings of the International Conference against Alcoholism at Geneva 1-3rd September 1925. International Bureau Against Alcoholism. Lausanne, 1925.

72. Dr. Julius Metz: Die Arbeitsmethode der Trinkerfürsorgestelle Brigittenau. Neuland-Verlag. Berlin, 1928.

Die Alkoholfrage in sozialpolitischer Beleuchtung.

Von Dr. med. GEORG von GORTVAY, Privatdozent.

Der Kampf gegen den Alkohol ist für die ungarische Gesellschaft auch heute beinahe nicht anderes, als eine sozialetische (wie der Pazifismus, Vegetarismus) oder philanthropische Tätigkeit einiger Idealisten, oder sogar Sektarismus dieser. Obwohl die Bewegung in den Jahren 1900 grosse Erfolge erzielte, gibt es in der Alkoholfrage keine bedeutende ungarische Literatur. Auch die erschienen Werke und Artikel beschäftigen sich mit der Frage vielmehr in individueller, als in sozialer Hinsicht. Und doch begegnet man überall der Alkoholfrage, wenn man die sozialen Krankheiten der Gesellschaft untersucht und mit der symptomatischen Heilung oberflächlicher Zusammenhänge nicht zufrieden ist. Die Alkoholfrage ist in ihren sozialwirtschaftlichen, politischen und kulturellen Beziehungen ein der höchsten Probleme der modernen Gesellschaft. Die Alkoholfrage ist eben auch eine zeitgemässe Frage und zwar wegen der Tatsache, weil seit dem Jahre 1924 auf der ganzen Welt der Alkoholismus grösser wird, was endlich die in vieler Hinsicht mit Recht bemängelte grosse Soziallast in ihren vielen Wirkungen sehr bedeutend steigern wird.

Die soziale Bedeutung des Alkohols besteht darin, dass wegen der seelischen Effekte, welche sich unter seiner Wirkung entwickeln, zu einem Bedürfnis des Organismus wird, dessen der Alkoholist nicht frei werden kann. Auch abweichend von anderen Genussmitteln führt der Alkohol zur vollkommenen Änderung der Persönlichkeit, zum moralischen, körperlichen und seelischen Verfall. Es ist nicht leicht, manchmal sogar unmöglich wegen der vielen Beziehungen des Alkoholismus festzustellen, wann man den Alkoholismus als Ursache der wahrgenommenen Schädigungen ansehen kann, oder wann der Alkoholismus selbst als begleitendes Symptom oder als Wirkung anzusehen sei. Es ist aber sicher, dass kein soziales Symptom gibt, welches infolge des Verderbens des normalen Familienlebens, sowie des individuellen Zustandes für die Gesellschaft eine grössere Gefahr bedeuten würde, als der Alkoholismus.

In Rumpfungarn waren im Jahre 1927 28.249 Schankgeschäfte, somit fällt auf 322-22 Einwohner und auf 105-30 Einwohner über fünfzehn Jahre ein Schankgeschäft. In Budapest ist die Zahl der Schankgeschäfte 3.944. Es fällt also auf 235-45 Einwohner und auf 73-2 Einwohner über fünfzehn Jahre ein Geschäft solcher Art. Ob der Alkoholismus seelische Defekte verursacht oder aber infolge geerbter Psychopathie jemand zum Opfer des Alkoholismus wird, ist nicht zweifelhaft, dass aus dem Gesichtspunkte der Sozialbiologie für die Gesellschaft und den Staat der Alkoholismus von grosser Gefahr ist.

Nach der sozialistischen Auffassung würde mit der Umwandlung unseres Wirtschaftsystems, das Elend und mit ihm seine Folgeerscheinung, der Alkohol verschwinden. Es ist möglich, dass die Zeit kommen wird, da man die Psychopathen und selbst den Alkohol – die zwei Faktoren des Alkoholismus – ohne Gefahr des Mattwerdens der gesellschaftlichen Lebens aus unserem sozialen Leben auszurotten imstande sein wird, aber solange in dem Volke das Bewusstsein des Alkoholelends nicht genug gross ist, solange die Abstinenz als Aszese betrachtet wird, wäre jede radikale antialkoholische Gesetzgebung vergebens. Es kann man nicht bestreiten, dass man des Alkohols weder vom Gesichtspunkte der Zunahme des Nationalvermögens, noch wegen der Hebung von der Arbeitsfähigkeit, noch wegen der geistigen

Entwicklung der Einwohnerschaft bedarf. Aber doch ohne Änderung unserer sozialen und wirtschaftlichen Auffassung, sowie der sozialen Lebensverhältnisse gehört heutzutage eine alkoholfreie Gesellschaft noch in das Land der Utopien. Es kann man der Ansicht jener Leiter der ungarischen antialkoholischen Bewegung nicht beipflichten, welche die sofortige Einführung der Prohibition empfehlen, als den einzigen Weg, welcher das Land aus seinem wirtschaftlichen Elend und seinen Ernährungsschwierigkeiten herausführt. Nicht deshalb, weil jene psychologischen Begebenheiten und gesellschaftliche Bereitwilligkeit, welche die Prohibition in den Vereinigten Staaten ermöglichten, derzeit in Ungarn ganz fehlen. Sicher ist aber, dass der Alkohol zweifelsohne der wirtschaftlichen und geistigen Entwicklung im Wege steht und dass jeder vorwärtsschreitende Mensch bei dem heutigen Tempo des Lebenskampfes und der Staat früher oder später gezwungen sein wird, im Interesse der Steigerung seiner Arbeitsfähigkeit eine abstinente Lebensweise zu führen. Es ist allenfalls notwendig, dass die Alkoholfrage als soziales Problem aus den Händen der Dilettanten und Sektierer in das Dominium der Sozialpolitiker und Sozialhygieniker gelange.

The Problem of Alcoholism Concerning Social Politics.

By G. GORTVAY Dr. Med. Assistant Prof. of Univ.

The movement in favour of teetotalism in Hungary is, broadly speaking confined to social ethical (in the form of pacifism, vegetarianism, and so on) and philanthropic activity or even sectarianism of several idealists. Despite the great results that have been achieved in the years about 1900, no significant literature on this problem can be spoken of in Hungary, and even the very few exceptions deal with the problem of alcoholism more from individual than from social points of view. Anybody making the social evils and infirmities of the community subject of examination, and not being content with the symptomatic cure of superficial relations, may be continually faced with the problem of alcoholism which to-day is considered – from economic, social, political and cultural points of view – to be one of the most urgent problems of modern civilisation. It is opportune to dwell on this question when alcoholism seems since 1924 to spread all over the world, and it, consequently, suggests an essential increase of social burdens – so often the subject of general complaint to-day.

Social importance is attached to alcoholism by the fact that, in course of its influence upon the mental part, it produces affects so as to make alcohol necessity of the organism. The stronger the feeling of this necessity the less the hope to get ever rid of it. Alcoholism, furthermore, will inevitably result – contrary to other exciting means – in a complete change of the individual and in degredation of his physical, mental and moral attitude. No doubt, one meets difficulty – sometimes unsurmountable – in ascertaining the multifarious variations of alcoholism as to whether it is due to causes brought about by experienced injuries or whether it should be taken for the effect or simply for contributory symptom ? It is pretty generally maintained that hardly any of social symptoms involve more manace to the social community than alcoholism because of its demoralising effects on the life of family and on the individual.

Dismembered Hungary displayed in 1929. the dark figure of 28.249 public houses. To put in other words, it means that one public house was due to every 322.22 inhabitants or to 105.30 individuals if persons above the age of 15 years were taken into consideration. Public houses in Budapest numbered 3.944, to say one fell on each 235.4 inhabitants or on 73.2 persons above 15 years of age. State and social community are equally jeopardized by alcoholism from social-biologic standpoint too, no matter that the mental defect is caused by alcoholism or the process of falling the victim of alcoholism occurs through inherited psychopathy by fate.

In view of the socialistic conception misery and alcoholism – as the derivation of the former – might be done away by a radical change of our economic system. May be that the time will come when the psychopats and the alcohol – the two factors of alcoholism – can be rendered immune in our social life without running risk of making our social life isolated. However, so long as the men become not strongly conscious of the misery accruing to alcohol, and absentism seems but ascetism in their eyes, no legislature – however radical it may be – can meet success in fighting against alcoholism. It is beyond doubt that neither the increase of national wealth nor the rise in the capacity to work and mental development of the population stand up for the use of alcohol, yet, without the change of the way of our living social life and of our social and economic views, an alcoholfree social community is nothing but an utopistic conception. For this reason, we do not agree with some leaders of the antialcoholic movement in Hungary, who warmly recommend the immediate introduction of the State-prohibition as the only way out of economic misery and of difficulties in supplying with food, because we are at present in want of those psychologic dispositions and public readiness which made possible the prohibition in the United States. It should be taken for granted that alcoholism is in way of the economic and mental development and by the quick measure in the struggle for life every ambitious individual or State sooner or later has to be abstinent in his interest to increase his working capacity. At any rate, it is necessary to keep diletants and sectarians at a distance from the problem of alcoholism, and to submit the latter to the field of activity of experts in social-politics and social-hygiene.

L'alcoolismo dal punto di vista della politica sociale

Dott. GIORGIO GORTVAY, Docente d'Università, consigliere di sezione al Ministero della Previdenza Sociale e del Lavoro

La lotta contro l'alcoolismo in Ungheria al giorno d'oggi non significa per la nostra società più che una attività socialmorale, filantropica (come quella del pacifismo, del vegetarianismo) oppure di un settarismo. Benchè il movimento nei primi anni del XX. Secolo abbia potuto vantare non insignificanti successi, non dispone tuttora di una letteratura di qualche valore e quei pochi libri che apparirono in questo campo si limitano a trattare la questione da un punto di vista individuale anziché sociale. È innegabile che tutti quelli che si dedicano allò studio delle malattie sociali s'incozzano continuamente con la questione del alcoolismo, la quale si presenta come uno dei problemi più scottanti della società moderna.

Offre un'attualità speciale alla questione deU'alcoolismo il fatto che dal 1924 la consumazione dell'alcool è in continuo aumento ciò che significa un maggior aggravio sociale con tutte le sue dannose conseguenze.

L'importanza sociale dell'alcool sta nel fatto che gli affetti morali e spirituali sorti dall'alcoolismo diventano per l'organismo umano una necessità dalla quale l'alcoolista non può più liberarsi ed a differenza di altri eccitanti produce un completo cambiamento dell'organismo e conduce all'abbruttimento fisico e spirituale. Nei molteplici rapporti deU'alcoolismo è ben difficile, quasi impossibile, concretare se in un dato caso di stato anormale l'alcoolismo ne sia la causa oppure se dobbiamo considerare l'alcoolismo stesso quale conseguenza o quale sintomo accompagnatorio. Certo è però che non c'è sintomo di società più pericoloso e dannoso per le famiglie e per l'individuo di quello deU'alcoolismo.

Nell' Ungheria smembrata durante l'anno 1927 si vendeva l'alcool in 28.249 locali, quindi vi è un locale per ogni 322.22 abitanti rispettivamente per ogni 105-30 uomini di oltre 15 anni. Per la sola capitale di Budapest abbiamo le seguenti cifre: 3.944 spacci di alcool cioè uno per ogni 235-45 abitanti di Budapest rispettivamente su ogni 72-2 uomini di oltre 15 anni.

Senza voler scrutare se l'alcoolismo cagiona difetti spirituali oppure se l'individuo causa ereditata psicopatia fatalmente diventa la vittima dell'alcoolismo è fuori ogni dubbio che l'alcoolismo dal punto di vista di socialbiologia presenta un pericolo grave per la società e per lo Stato.

Secondo il concetto socialista la miseria sparirebbe con un cambiamento del nostro sistema economico e con esso anche l'alcoolismo. Può darsi che col tempo saremo capaci di estirpare i due fattori deU'alcoolismo e cioè l'alcool e la psicopatia, senza rendere il tenore della nostra vita monotono, ma finché la popolazione non valuterà abbastanza la gravità del pericolo dell'alcool e finché l'astinenza verrà presa per ascetismo è inutile ogni legislazione radicale contro l'alcoolismo.

È indiscutibile che non abbiamo bisogno dell'alcool né dal punto di vista di patrimonio nazionale, né per aumentare la capacità ed il rendimento del nostro lavoro fisico o mentale, nondimeno oggi senza un cambiamento del nostro concetto di vita sociale ed economica una società astinente appartiene all'utopia.

Non condividiamo l'opinione della lega antialcoolica ungherese la quale con riferimento alla miseria ed alle difficoltà di rifornimento della società reclama l'introduzione immediata di una legge di proibizione, perché quella preparazione mentale e quelle condizioni preliminari che troviamo negli Stati Uniti America mancano completamente in Ungheria.

È certo che l'alcoolismo intralcia la strada della prosperità economica e spirituale di ogni individuo che cerca di progredire e che con il tenore di vita di oggi l'individuo come anche lo Stato saranno costretti a scegliere la via deU'astinenza. Ad ogni modo la questione deU'alcoolismo deve essere tolta dalle mani dei dilettanti e settaristi e passata nel dominio degli esperti della politica sociale e dell'igiene sociale.